

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

Josef Bartovský a jeho hudební a pedagogické dílo

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ondřej Novák

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.

PLZEŇ 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 29. dubna 2021

.....

vlastnoruční podpis

Obsah

Úvod.....	1
1 Kolébka	3
1.1 Malá vesnice velkých osobností	3
1.2 Hudba v Plzni a západních Čechách během skladatelova života	5
1.3 Další plzeňští hudebníci první poloviny 20. století	7
1.4 Rodina.....	11
1.4.1 Rod Bartovských	11
1.4.2 Skladatelův otec	12
1.4.3 Skladatelova matka	13
1.5 Dětství a studium profesora Bartovského.....	13
1.5.1 Dětství	13
1.5.2 První plzeňský pobyt.....	14
1.5.3 Pražský pobyt	15
2 Učitel Josef Bartovský	16
2.1 První učitelské zkušenosti	16
2.1.1 Hůrky.....	16
2.1.2 (Ne)strašné Strašice.....	16
2.1.3 Němčovice a studium při učitelování.....	18
2.1.4 Druhý plzeňský pobyt	19
2.1.5 Náročné Mýto.....	20
2.2 Skladatelská tvorba do první světové války	20
2.2.1 U zlatého slunce	21
2.2.2 Píseň života op. 7	21
2.2.3 Suita d moll pro velký orchestr op. 8	22
2.3 Když na svatou Annu udeřili na buben	22
2.4 Po válce.....	24
2.5 Skladatelská tvorba do roku 1920	24
2.5.1 Konfiteor op. 9	25
2.5.2 Čtyři rapsodie op. 12	25
2.5.3 Kacerov op. 17	26
2.5.4 Na Kokotsku op. 21.....	26
2.5.5 Symfonie A dur op. 19	26
3 Profesor Josef Bartovský.....	28
3.1 Profesor.....	28

3.2	Skladatel a kulturní pracovník Josef Bartovský	30
3.3	Skladatelská tvorba do druhé světové války.....	32
3.3.1	Hankowy pjsně op. 15	33
3.3.2	Píseň z modrých hor op. 25	33
3.3.3	Portugalské sonety op. 24.....	34
3.3.4	Václav z Michalovic op. 29.....	34
3.3.5	VIII. smyčcový kvartet op. 28.....	35
3.3.6	Žena v trojúhelníku op. 38	35
3.3.7	Roald Amundsen op. 39	36
3.3.8	Per aspera ad astra op. 42	36
3.3.9	Neteř biskupova op. 52 a Lopucha op. 53.....	37
3.4	Protektorát Čechy a Morava	37
3.5	Po Únoru 1948.....	38
3.5.1	Znovu pedagogem	39
3.5.2	Podzim života	41
3.6	Skladatelův skon.....	41
3.7	Skladatelská tvorba do umělcovy smrti.....	42
3.7.1	Ex ponto op. 57	42
3.7.2	II. symfonie cis moll op. 63.....	43
3.7.3	Petrklíče.....	43
3.7.4	Ars longa, vita brevis op. 73	43
3.7.5	Ve tmách op. 77	44
3.7.6	Zpívám ti, země op. 81	44
3.7.7	Cesty usmíření op. 82.....	44
4	Skladatel Josef Bartovský	45
5	Pedagogické dílo	47
5.1	Učebnice	47
5.1.1	Učebnice elementární nauky o hudbě v praktických příkladech.....	47
5.1.2	Cvičebnice zpěvu sborového.....	47
5.1.3	Zpěvu dar všech srdcí vroucích.....	48
5.1.4	Problém výcviku sluchového při vyučování hudební harmonie	48
5.1.5	Škola pro smyčcový orchestr	48
5.1.6	Nauka o orchestru a základy instrumentace	49
5.2	Pedagogické příručky	49
5.3	Instruktivní skladby	50

6	Josef Bartovský jako literát a hudební referent	51
6.1	Literární činnost.....	51
6.2	Novinářská činnost	51
	Závěr.....	53
	Summary	55
	Seznam literatury a pramenů.....	57
	Seznam příloh.....	62
	Textové přílohy	I
	Obrazové přílohy	VI

Úvod

Zapomenutý hudební skladatel¹ Josef Bartovský je významnou osobností plzeňského hudebního života. V Plzni se uplatňoval jako velký popularizátor umělecké hudby, sbormistr, dirigent a hudební kritik. Za svůj život zkomponoval asi 180 skladeb, z nichž jen nepatrná část vyšla tiskem. Nejdůležitější byla však jeho pedagogická činnost. Vychoval několik generací učitelů a hudebníků, kteří se stali součástí kulturního života u nás. Regionálnímu umělci se však nikdy nedostalo uznání, jaké si zasluhoval. Nositeli jeho odkazu se stali především jeho žáci, kteří na něj s láskou vzpomínali v různých novinových článcích. Na těchto vzpomínkách je částečně založena i tato práce.

O Josefu Bartovském nebyla dosud zpracována žádná monografie. Nejucelenějším dílem o jeho životě je diplomová práce *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*², jejíž autorkou je Mgr. Jana Klenková-Tomažičová. Ta slouží jako základní zdroj informací v této studii. Velká hodnota práce Jany Klenkové spočívá i v tom, že se na její tvorbě podílel samotný skladatel. V díle Klenkové jsou tudíž obsaženy umělcovy unikátní vzpomínky. Neméně důležité prameny pochází z Archivu města Plzně, kde nalezneme hlavně umělcovu korespondenci a výstřižky novinových článků (obvykle o premiérách jeho skladeb). Mnoho informací o životě skladatele do roku 1934 je uvedeno v díle *Josef Bartovský – životopisná studie*³ od Marie Blechové. Část bakalářské práce čerpá přímo ze vzpomínek Josefa Bartovského, které jsou uvedeny v článku *Má učitelská léta na Rokycansku*⁴ v Kulturních přehledech Rokycan. Vzpomínky na skladatele jsou obsaženy i v několika novinových článcích od jeho žáků. V části práce, která pojednává o pedagogickém díle Bartovského, slouží jako zdroj informací několik učebnic o hudbě, které skladatel sepsal. Práce se v některých částech opírá i o internetové zdroje.

V rámci heuristiky je práce založena na informacích od doc. PhDr. Jaroslava Fialy, CSc., bývalého pracovníka na Katedře hudební výchovy a kultury, který byl žákem Josefa Bartovského. Ve studii je využívána hlavně přímá metoda zkoumání a v malé části i terénní výzkum, při kterém byla navštívena místa spjatá s osobou skladatele.

¹ Josefa Bartovského jako zapomenutého skladatele označil jeho žák Josef Vršecký.

² KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962.

³ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934.

⁴ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: *Má učitelská léta na Rokycansku* (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

Text bakalářské práce je rozdělen do šesti samostatných kapitol. První kapitola je zaměřena na skladatelskou rodinu, dětství a studium. Jsou v ní uvedeny i informace o umělcově rodném Stupně, k němuž se Bartovský celý život rád vracel (první podkapitola). V následující podkapitole je nastíněn stručný přehled hudebního vývoje v západních Čechách a Plzni během skladatelského života. V práci se setkáváme s řadou hudebníků, proto je v následující podkapitole uveden přehled některých z nich. Pro zpracování těchto podkapitol byla použita především kniha *Západočeská vlastivěda*⁵ od Jaroslava Fialy a *Průvodce hudební Plzní*⁶ od Antonína Špeldy. Další podkapitola se zabývá rodinou Josefa Bartovského. Ta má představit poměry, ze kterých skladatel pocházel. Zbylé podkapitoly pojednávají o dětství a studiu Josefa Bartovského.

Následující dvě kapitoly (druhá a třetí) jsou si členěním velmi podobné. Popisují chronologicky skladatelův život a jeho dílo. Josef Bartovský byl hlavně umělec. V práci vždy vyjadřoval své aktuální pocity, proto je po každém životním období uvedena jeho skladební tvorba dané etapy. Informace o proměnách ve skladatelské tvorbě a přehled konkrétních děl umožní lépe pochopit osobnost umělce v popsané životní periodě.

Čtvrtá kapitola je krátkým shrnutím skladatelské práce Josefa Bartovského. Věnuje se způsobu jeho komponování a tomu, jakým skladatelem byl. Pátá kapitola se snaží charakterizovat skladatelskou pedagogickou dílo. Je v ní uvedena většina jeho učebnic, pedagogických příruček a instruktivních skladeb. U většiny z nich se nachází i stručný popis díla. Poslední kapitola se zabývá umělcovou novinářskou činností a literárním dílem.

Hlavním cílem této práce je snaha zvýšit povědomí o Josefu Bartovském v podobě ucelených informací o jeho životě a díle (skladatelském i pedagogickém). Bartovského skladatelská tvorba je velmi rozsáhlá, proto je práce zaměřena pouze na jeho nejvýznamnější díla. Soupis Bartovského skladeb je uveden v diplomové práci Jany Klenkové.

⁵ FIALA, Jaroslav. *Západočeská vlastivěda. Sv. 3, Hudba*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-122-9.

⁶ ŠPELDA, Antonín. *Plzeň: Průvodce hudební Plzní*. Plzeň: Krajský výbor Svazu zaměstnanců škol, vědy, umění a tisku, 1960.

1 Kolébka

„Tento barevný kraj mého mládí, rodné Stupensko, s tolika půvaby dětství, let studentských i učitelských. Ta naše škola v Kříši, její bohatá otcova zahrada, lesy vranovické, Chlum, řeka pod ním, romantika odklízů na Břasích, má učednická léta u učitele Skalického ve Stupně (housle, klavír, flétna i klarinet), „štemberácká“ hornická kapela, symfonická i dechová, naše studentské prázdninové akademie na Břasích s bohatými programy: Stillerová, Jiskra, slepý Suda, Kubát, mladá garda plzeňského Hlaholu a ovšem hornická hudba, naše studentská muzika na Vranově s kontrabasistou Karlem Karáskem v čele, pozdějším profesorem v Plzni, slavné figurálky v kostele stupenském... A vzpomínek při každém kroku, vzpomínek vděčných za všechna mladá léta, za přátele, kteří mne bohužel předešli, na učitele a opravdu krásné vzory učitelů.“⁷

1.1 Malá vesnice velkých osobností

Vesnice Stupno, půvabné místo vzdálené asi 20 kilometrů severovýchodně od Plzně, byla až do 19. století nejlidnatější obcí v okolí Radnic. Dnes je již vesnicí nevelkou, dokonce od šedesátých let minulého století patří mezi části nedaleké obce Břasy. Přesto si zachovala svůj charakter historického a kulturního centra. Od roku 1863 prochází vsí železniční trať, a tudíž je možné snadno odsud dojíždět za prací do větších měst. V polovině 19. století se dostala pod stupenskou správu vesnice Vranov, proto se v některých starších pramenech dočteme o obci Stupno-Vranov. Spojení obcí bylo ukončeno v roce 1921, kdy se Vranov osamostatnil.⁸

Od narození skladatele Josefa Bartovského (1884–1964) klesl počet obyvatel Stupna o více jak polovinu.⁹ Podle sčítání lidu z roku 1900 žilo ve Stupně 1283 obyvatel a ve Vranově 1445 obyvatel. Velikost obou obcí byla hlavní příčinou sporu mezi Stupnem a Vranovem, který nakonec vyvrcholil rozdělením na dvě samostatné obce. Postupný pokles obyvatelstva však trápil obě vesnice. Například v roce 1921 mělo Stupno už jen 1067 obyvatel a Vranov kolem 980¹⁰. Tento úbytek populace byl vysvětlen odlivem dělníků do průmyslových měst po první světové válce.¹¹

⁷ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

⁸ Státní okresní archiv Rokycany, fond AO Stupno. Kronika obce 1923–1938.

⁹ Podle sčítání lidu z roku 2011 mělo Stupno 581 obyvatel. *Encyklopedie Wikipedie*. [online]. [cit. 2021-02-05]. Dostupné též online z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Stupno>.

¹⁰ Státní okresní archiv Rokycany, fond AO Stupno. Kronika obce 1923–1938.

¹¹ Státní okresní archiv Rokycany, fond MNV Břasy. Kronika obce 1924–1977.

V době Bartovského mládí převážná část obyvatel Stupna pracovala na poli jako polní hospodáři, nebo v nedalekých dolech jako horníci.¹² Když se Josef v roce 1884 narodil, hornictví mělo v této oblasti téměř stoletou tradici. Uhelny doly začal těžit v roce 1788 hrabě Jáchym Šternberk, majitel radnického panství. Dobývání uhlí pokračovalo po celý skladatelův život, úplně skončilo až v roce 1969.¹³ K námětu hornictví a svému mládí se Josef Bartovský vrátil s poslední sbírkou písní *Hornické písně* na vlastní verše a sedmou operou *Cesty usmíření* op. 82 (z let 1949–52).¹⁴ Po první světové válce získala řada obyvatel Stupna místo jako dělníci nebo pracovníci železnice v Plzni. Cestování jim usnadnilo právě železniční spojení se západočeskou metropolí.¹⁵

Nepřehlédnutelnou dominantou obce a jejího okolí je farní chrám¹⁶, zasvěcený sv. Vavřinci, postavený roku 1881. Vedle něho se nachází areál základní a mateřské školy. Školní budova, kterou navštěvoval i malý Josef¹⁷, byla postavena v roce 1888. Do té doby v obci fungovala dvoutřídní, později čtyřtřídní škola vystavěná roku 1825.¹⁸ Ve Stupně dodnes funguje knihovna a pošta. Do devadesátých let 20. století vedle nádraží fungovalo dokonce i kino.¹⁹ Na hřbitově, který se nachází nedaleko farního chrámu, nalezneme hrobku hrabat ze Šternberka. V ní je pohřben i Kašpar Šternberk, jeden z našich nejvýznamnějších přírodovědců 19. století. Kašpar stál spolu se svým bratrancem hrabětem Františkem Josefem z Klebelsbergu u zrodu Vlasteneckého muzea (předchůdce Národního muzea) roku 1818.²⁰

Kromě Josefa Bartovského bylo Stupno rodištěm nebo působištem několika dobrých hudebníků. Mezi významné lokální muzikanty patřil učitel hudby Karel Skalický (1859–1930), hudebník František Wunš a znamenitý houslista Josef Antonín Kupka.²¹ Ze Stupna pocházela i rodina českého emigranta Aloise Kroce (1879–1937).²² Jeho syn Ray Kroc (1902–1984),

¹² Státní okresní archiv Rokycany, fond MNV Břasy. Kronika obce 1924–1977.

¹³ *Stránky obec Břasy*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://bit.ly/39fuCIQ>.

¹⁴ BOKŮVKOVÁ, Vlasta. K písňovému odkazu Josefa Bartovského. In: *Vokální tvorba a Rok české hudby 2004: (oblast hudební kompozice, interpretace a praktické reflexe)*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004. ISBN 80-7043-326-4, s. 12–15.

¹⁵ Státní okresní archiv Rokycany, fond AO Stupno. Kronika obce 1923–1938.

¹⁶ Příloha č. 3.

¹⁷ Josef Bartovský navštěvoval školu ve Stupně od roku 1893.

¹⁸ Státní okresní archiv Rokycany, fond NŠ Stupno, č. inventární 451. Kronika obecné školy 1876–1906.

¹⁹ *Stránky obec Břasy*. [online]. [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.obecbrasy.cz/obec-1/informace-o-obci/>.

²⁰ *Badatelna.eu*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://bit.ly/3c84XDC>.

²¹ ŠPELDA, Antonín. *Hudební místopis Plzeňska*. Plzeň: Krajský pedagogický ústav, 1969, s. 41.

²² Archiv města Plzně, fond Sbirka matrik západních Čech, signatura Stupno 17. Matrika 1873–1881.

narozený již v USA, se stal slavným tím, že od bratrů McDonalových odkoupil síť restaurací McDonald's a rozšířil ji po celé Americe.²³

Vzpomínky na svou rodnou obec a kraj vyslovil Josef Bartovský v řadě skladeb, v nichž se vyrovnal se svým mládím, přírodou i lidmi. Nejvýznamnější z nich je nepochybně symfonická báseň *Kacerov* op. 17. Na své rodiště vzpomínal i v cyklech písní a sborů na slova popraveného Karla Vokáče²⁴, smíšeném sboru *Žďár*, v písních na texty Petra Fingala²⁵ a ve skladbě *Pět veselých polek z Rokycanska* pro sbor a orchestr. K rodnému kraji se také vrátil ve svém autobiografickém románu „Sonáta Viléma Janského“.²⁶

1.2 Hudba v Plzni a západních Čechách během skladatelova života

Mezi nejvýznamnější hudební centra západních Čech patřila od počátku 19. století lázeňská města. V nich se stala hudba součástí celého léčebného procesu. Hudebníci patřili spíše mezi třídu materiálně zajištěnou, a proto bylo snadné v lázeňských městech na hudebníka narazit. Předním hudebním střediskem západních Čech byly Karlovy Vary, kde vznikla hudební skupina již v roce 1806. Od roku 1855 dostávali členové lázeňského orchestru od města pravidelnou mzdu. Hudební tradici Karlových Varů dosvědčuje i velký mozartovský festival, který se konal v roce 1908. Lázeňské orchestry působily i v dalších lázeňských městech, především ve Františkových Lázních a Mariánských Lázních.²⁷

Mezi neodmyslitelnou součást hudby patří nepochybně opera. Převážná část oper, stejně jako činoher, byla v první polovině 20. století v německém jazyce. „Zápas o české divadlo“ byl vybojován v šedesátých letech 19. století, kdy se české hry začaly prosazovat na úkor her německých. Poprvé byla celá divadelní sezóna v Plzni vložena do rukou české divadelní společnosti v roce 1868. Původně se jednalo pouze o činoherní společnost, avšak obecenstvo volalo i po operních představeních, a tak byl ještě téhož roku připojen k činohře soubor operní a operetní. O tom, jak významná byla opera pro plzeňské publikum, dokládá divadelní sezóna

²³ Our history. *McDonald's*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://bit.ly/3qNHJ9P>.

²⁴ Karel Vokáč (1903–1944). Český básník, učitel a účastník protinacistického odboje, popraven nacisty 12. července 1944. *Encyklopedie Wikipedie*. [online]. [cit. 2021-01-25]. Dostupné též online z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_Vok%C3%A1%C4%8D.

²⁵ Petr Fingal (1889–1940). Český spisovatel, pocházel z Radnic.

²⁶ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

²⁷ FIALA, Jaroslav. *Západočeská vlastivěda. Sv. 3, Hudba*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-122-9, s. 41, s. 52.

1875–1876, během níž byly hrány pouze činohry. Nevole diváků byla však tak velká, že opera od té doby v repertoáru nikdy nechyběla.²⁸

V době, kdy se Josef Bartovský narodil (1884), byl hudební život v západních Čechách na vzestupu. Svou činnost začínal Plzeňský filharmonický spolek. U zrodu spolku v roce 1882 stál vynikající hudební skladatel Hynek Palla²⁹, který působil sedm let jako jeho dirigent. V Plzni se jednalo o vůbec první filharmonický orchestr a Palla s ním provedl řadu symfonických děl. Díky Plzeňskému filharmonickému spolku se Plzeň stala jedním z prvních měst, kde se konal houslový koncert D dur Petra Iljiče Čajkovského. V západočeské metropoli působilo také mnoho vojenských kapel, jež organizovaly symfonické orchestry s menším orchestrálním obsazením.³⁰

Na Plzeňsku fungovala řada sborů, v Klatovech Šumavan, v Sušici Slovanská lípa nebo spolek Kamenický v Blovicích.³¹ Nejpřednějším a nejstarším byl však smíšený sbor Hlahol plzeňský, jehož uměleckou úroveň zdatně pozvedl Hynek Palla (působil zde mezi lety 1864–1874). Na přelomu 19. a 20. století se sbormistrem a ředitelem Hlaholu stal Norbert Kubát (1863–1935), pod jehož vedením sklízela sbor mimořádné úspěchy. Největší úspěch dobyl Pařížský odbor (mužský sbor složený z 24 členů Hlaholu) v roce 1900 prvním vítězstvím českého zpěvu v zahraničí (pěvecká soutěž v Paříži). Po Norbertu Kubátovi se na místě sbormistra vystřídal řada významných osobností plzeňské hudební scény, jako byl František Krofta (1877–1950), Stanislav Suda ml. (1896–1969) nebo František Burian (1904–1959). Hospodářská krize ve třicátých letech 20. století se projevila i v zájmu o kulturu. Během této etapy byly koncerty Hlaholu poznamenány odlivem publika. Ačkoliv se ve sboru vystřídal několik sbormistrů, nepodařilo se zpěváckému spolku navrátit někdejší uměleckou úroveň a slávu. Plzeňský Hlahol nakonec úplně zanikl v roce 1962.³²

Mohutný rozvoj hudebního života v Plzni nastal po skončení první světové války. Nemalý vliv na to měl i Josef Bartovský, který zde založil Lidovou filharmonii a Pěvecké

²⁸ FIALA, Jaroslav. *Západočeská vlastivěda. Sv. 3, Hudba*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-122-9, s. 41, s. 46–48.

²⁹ Hynek Palla (1837–1896). Vystudoval soukromě hudbu u Josefa Krejčího (1822–1881) a Josefa Leopolda Zvonaře (1824–1865). Významný pracovník Sokola. V Plzni působil jako učitel tělocviku. Hudebně se uplatnil především jako sbormistr plzeňského Hlaholu. Počátky českého sborového zpěvu. FIALA, Jaroslav.

Západočeská vlastivěda. Sv. 3, Hudba. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-122-9, s. 53.

³⁰ FIALA, Jaroslav. *Západočeská vlastivěda. Sv. 3, Hudba*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-122-9, s. 44–45.

³¹ Tamtéž, s. 93–95.

³² Tamtéž, s. 91.

sdužení západočeských učitelů, které zaniklo v roce 1914.³³ V letech 1922 až 1926 dosáhla svého vrcholu opera. Tři rozsáhlé operní cykly (Smetanův, Dvořákův a Fibichův) byly provedeny pod vedením slavného plzeňského dirigenta Antonína Bartáka (1886–1959). Plzeňský hudební život byl obohacen vznikem hudební školy, kde působili učitelé Bohdan Gselhofer (1892–1974) nebo Emil Mikelka³⁴. Prosazovat se také začínal klavírista Oldřich Filipovský (1890–1949), který ke konci třicátých let založil hudebně vzdělávací instituci Plzeňský hudební kruh.³⁵ V něm se za okupace soustřeďoval zájem především na osobnosti české hudby. Po válce se instituce snažila přibližovat plzeňskému obecenstvu zahraniční hudbu (např. sovětskou, anglickou, polskou). Většina účinkujících na večerech Kruhu byli umělci z Plzně a západních Čech.³⁶

Po odlivu veřejnosti z kulturního života vlivem hospodářské krize třicátých let a druhé světové války, došlo po roce 1945 k vzestupu hudebního dění v Plzni. Byla zřízena rozhlasová stanice v Plzni (1945) a o rok později ustanoven Plzeňský rozhlasový orchestr. Vznikem těchto institucí byla významně rozšířena struktura hudebního života v Plzni. Došlo k zestátnění Městské hudební školy Bedřicha Smetany a ke vzniku katedry hudební a výtvarné výchovy na vyšší pedagogické škole. Uplatňovat se v tomto období začala také hudební věda. Velký vzestup zaznamenala plzeňská opera a balet. Balet dobyt úspěchy především díky vedení Jiřího Němečka (1924–1991), opera díky uměleckému vedoucímu dirigentu Bohumíru Liškovi (1914–1990). Plzni dlouho chyběl akusticky vyhovující sál pro symfonické a komorní koncerty (dostatečný byl pouze kulturní dům Peklo). Tento nedostatek byl zčásti odstraněn roku 1960 rekonstrukcí koncertního sálu Alfa a otevřením koncertní síně v budově radnice.³⁷

1.3 Další plzeňští hudebníci první poloviny 20. století

Nevidomý hudebník Stanislav Suda st. (1865–1931) je asi nejvýznamnějším plzeňským hudebním skladatelem počátku 20. století. Patrný vliv měl i na Josefa Bartovského, který o slepém umělci sepsal rukopisnou studii.³⁸ Mimo jiné je Suda tvůrcem opery *U Božích muk*,

³³ VRŠECKÝ, Josef. Zapomenutý skladatel, *Plzeňský deník*, č. 48, 1994, s. 6.

³⁴ Emil Mikelka (1894–1949). Žák Karla Hoffmeistera (1868–1952) a Richarda Veselého (1880–1933). V Plzni si založil vlastní klavírní ústav. Vynikající pedagog a znamenitý sólový hráč. Hudební a hudebně nástrojářské školství v 1. pol. 20. století. FIALA, Jaroslav. *Západočeská vlastivěda. Sv. 3, Hudba*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-122-9, s. 102.

³⁵ ŠPELDA, Antonín. *Plzeň: Průvodce hudební Plzní*. Plzeň: Krajský výbor Svazu zaměstnanců škol, vědy, umění a tisku, 1960, s. 7.

³⁶ FIALA, Jaroslav. *Západočeská vlastivěda. Sv. 3, Hudba*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-122-9, s. 90.

³⁷ ŠPELDA, Antonín. *Plzeň: Průvodce hudební Plzní*. Plzeň: Krajský výbor Svazu zaměstnanců škol, vědy, umění a tisku, 1960, s. 7.

³⁸ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34695, sign. LP 1221/2.

kteřá se hrála nejen v Plzni, ale i v Národním divadle v Praze, a vždy zaznamenala značný úspěch. Mnoho plzeňských hudebních večerů bylo provázeno řadou drobných instrumentálních skladeb právě od tohoto rodáka ze Starého Plzeňce, který prožil většinu svého dětství ve slepeckém ústavu. Suda byl unikátním hudebníkem, protože patřil mezi malou množinu světových skladatelů, kteří dokázali v tónech vykreslit svět nevidomých.³⁹

Josef Bartovský sepsal životopisnou studii o hudebníkovi Josefu Floriánovi (1883–1923). Florián stál u zrodu Osvětového svazu, tehdejší lidově výchovné instituce západních Čech. Angažoval se i ve vzniku jeho symfonického orchestru. Narodil se v Kasejovicích, ale na studia odešel do Plzně. Tam později absolvoval učitelský ústav. Hudbu studoval u prof. Vítězslava Nováka (1870–1949). Až do své předčasné smrti roku 1923 působil jako pedagog na učitelském ústavu v Plzni. Složil asi 230 skladeb, všechny ale zůstaly v rukopisech. Pouze několik z nich se dočkalo veřejného provedení.⁴⁰

Velkým hudebním skladatelem, sbormistrem, varhaníkem a houslistou působícím v Plzni byl jistě Norbert Kubát. Kromě pozice ředitele a sbormistra Hlaholu působil Kubát jako ředitel kůru⁴¹ sv. Bartoloměje. Vystudoval varhanickou školu a soukromě studoval hru na housle. Po studiích působil chvíli u vojenské hudby. Poté pracoval jako ředitel kůru v Kolíně a sbormistr kolínského pěveckého spolku. Od roku 1895 začal působit v Plzni.⁴² Ve své době patřil mezi nejlepší české skladatele chrámové hudby, proto byl na kůru kostela sv. Bartoloměje nejhranějším autorem. Složil 10 mešních skladeb (*Missa in honorem sancti Norberti* nebo *Requiem* vyšly tiskem). Jeho duchovní skladby se hrály i na dalších plzeňských kůrech.⁴³ Kubát byl učitelem zpěvu mladého Josefa Bartovského.

Známým plzeňským skladatelem byl Otakar Bradáč (1874–1924), který také patřil mezi učitele Josefa Bartovského. Bradáč pocházel z Paceřic u Liberce, ale v Plzni prožil 11 let svého života (1904–1915) jako majitel hudební školy. Právě v této době u něj Bartovský studoval. Mezi jeho významnější díla řadíme operu *Kostnice sedlácká* nebo *Obžínky*, které byly uvedeny

³⁹ ŠPELDA, Antonín. *Hudební místopis Plzeňska*. Plzeň: Krajský pedagogický ústav, 1969, s. 81.

⁴⁰ FIALA, Jaroslav. *Západočeská vlastivěda. Sv. 3, Hudba*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-122-9, s. 79.

⁴¹ Ředitel kůru (regenschori). Funkce vedoucího chrámového sboru. *Encyklopedie Wikipedie*. [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné též online z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Regenschori>.

⁴² FIALA, Jaroslav. *Západočeská vlastivěda. Sv. 3, Hudba*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-122-9, s. 54.

⁴³ Norbert Kubát. *Český hudební slovník osob a institucí*. [online]. [cit. 2021-01-20]. Dostupné z: <https://bit.ly/3sRQOjP>.

v Městském divadle v Plzni. Od roku 1915 až do své smrti pracoval Bradáč jako učitel v Českých Budějovicích.⁴⁴

K význačným osobnostem hudby západních Čech první poloviny 20. století nepochybně patřil Oldřich Blecha (1892–1951). Blecha byl dobrým přítelem Josefa Bartovského, se kterým se seznámil při studiích u Otakara Bradáče v roce 1907.⁴⁵ O jejich přátelství svědčí i životopisná studie o Josefu Bartovském od Marie Blechové, manželky Oldřicha. Blechův otec byl plzeňským lidovým hudebníkem a svého syna začal učit hudebnímu řemeslu. Právě díky otci přilnul Blecha k lidové hudbě. Celý svůj život sbíral lidové písně a patřil k posledním sběratelům, jimž se podařilo uchovat mizející venkovskou hudební tvorbu.⁴⁶ Za svůj život se mu podařilo sesbírat 330 dosud nezapomenutých melodií. Z nich 250 pozměnil pro sólový hlas s klavírem pod názvem *Zpěvy Plzeňska*. Oldřich Blecha působil i jako hudební skladatel, zmínit můžeme jeho operety *Její kapitán* a *Žena diplomat*, které uvedlo plzeňské Městské divadlo.⁴⁷

Mezi další významné skladatele první poloviny 20. století můžeme zařadit Bořivoje Mikodu (1904–1970), který působil na Pedagogické fakultě v Plzni jako vedoucí Katedry hudební výchovy v letech 1951–1970.⁴⁸ Na konci první poloviny 20. století se objevila skupina mladých skladatelů, mezi něž můžeme uvést Jaroslava Klupáka (1920–1983), Zdeňka Lukáše (1928–2007) nebo Miloše Sedmidubského (1924–1995).⁴⁹ Do této skupiny skladatelů řadíme i plzeňského rodáka Miloše Šnejdara (1917–1994). Šnejdar působil jako houslista plzeňského Městského divadla a učitel státní hudební školy v Plzni.⁵⁰ Je autorem klavírní suity *Včera a dnes* nebo vokální skladby *Suita pro zpěv a klavír* na slova Vítězslava Nezvala (1900–1958).⁵¹

Bohdan Gsöllhofer byl znamenitým klavíristou již předtím, než nastoupil na pražskou konzervatoř, kde studoval na varhanickém oddělení. Gsöllhofer byl žákem Vítězslava Nováka,

⁴⁴ FIALA, Jaroslav. *Západočeská vlastivěda. Sv. 3, Hudba*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-122-9, s. 54.

⁴⁵ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 105.

⁴⁶ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 43.

⁴⁷ FIALA, Jaroslav. *Západočeská vlastivěda. Sv. 3, Hudba*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-122-9, s. 87.

⁴⁸ *Badatelna.eu* [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <http://badatelna.eu/fond/152182/>.

⁴⁹ ŠPELDA, Antonín. *Plzeň: Průvodce hudební Plzní*. Plzeň: Krajský výbor Svazu zaměstnanců škol, vědy, umění a tisku, 1960, s. 8.

⁵⁰ *Encyklopedie Plzeň*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://bit.ly/3ogpCrt>.

⁵¹ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 69–73.

stejně jako Josef Bartovský.⁵² V letech 1945–1951 byl ředitelem Hudební školy Bedřicha Smetany v Plzni a podařilo se mu získat pro školu novou budovu. Zastával též pozici inspektora hudebních škol. Jako inspektor se zasloužil o zřízení pedagogického oddělení, předchůdce současné Konzervatoře Plzeň. Gsöllhofer po sobě zanechal například klavírní skladbu *Sonata fantasia* nebo melodrama *Housle* na text Jaroslava Seiferta (1901–1986).⁵³

K poznání komorní hudby v Plzni v letech 1938–1954 přispěl Plzeňský hudební kruh. Jeho zakladatelem byl klavírista Oldřich Filipovský (1890–1949). Po maturitě v Plzni vystudoval klasickou filologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a klavírní třídu na mistrovské škole pražské konzervatoře. Od roku 1914 až do své smrti působil v Plzni, kde učil na gymnáziích a pořádal řadu kulturních akcí, v nichž sám často vystupoval. Kromě toho psal do plzeňského tisku referáty a kritiky o hudebním dění v západočeské metropoli.⁵⁴ Po jeho smrti byl valnou hromadou Kruhu zvolen předsedou Josef Bartovský.⁵⁵

Proslulou osobností plzeňské operní scény byl dirigent Antonín Barták (1886–1959). Od dětství se věnoval hudbě. Chvilí před absolutoriem byl vyloučen z konzervatoře, protože účinkoval v jakési veřejné produkci, což bylo pro tehdejší studenty konzervatoře zakázáno. I přesto začal působit jako flétnista v České filharmonii. V roce 1917 přišel do Plzně, kde se velmi brzy stal prvním dirigentem plzeňské opery. Nedlouho poté získal funkci šéfa plzeňské opery, kterou vykonával až do sezony 1948/1949. Na odpočinek odešel do Rokycan, kde v roce 1959 zemřel. Barták několikrát realizoval mimořádně náročné projekty. V sezoně 1924/1925 provedl kompletní cyklus oper Bedřicha Smetany (1824–1884), v následující sezoně cyklus Dvořákových (1841–1904) oper a v sezoně 1926/1927 cyklus šesti oper Zdeňka Fibicha (1850–1900). Pozornost také věnoval propagaci děl regionálních skladatelů. Byly to opery Stanislava Sudy, Josefa Bartovského nebo Emanuela Maršíka.⁵⁶

Dalším velkým dirigentem působícím v západních Čechách byl Antonín Devátý (1903–1984). Ten v Plzni založil rozhlasový orchestr, jehož byl dirigentem, a Plzeňské orchestrální sdružení. Dlouhou dobu působil jako učitel na plzeňské Konzervatoři, kde současně zastával funkci dirigenta jejího symfonického orchestru. Ačkoliv složil celou řadu děl (opereta *Taková*

⁵² MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 57–59.

⁵³ *Biografický slovník*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://bit.ly/2YeiMrT>.

⁵⁴ FIALA, Jaroslav. *Západočeská vlastivěda. Sv. 3, Hudba*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-122-9, s. 90.

⁵⁵ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (49), signatura LP 1220/3. Skladatel Bartovský opět předsedou Plzeňského hudebního kruhu.

⁵⁶ WEIMANN, Mojmir. *Opera+* [online]. [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: <https://operaplus.cz/antonin-bartak-jeden-ze-slavných-plzeňské-opery/>.

je každá nebo kantáty *Zemi milované*), za svůj hlavní obor považoval dirigování.⁵⁷ V roce 1975 obdržel ocenění Zasloužilý umělec.⁵⁸

1.4 Rodina

„V povaze skladatele Josefa Bartovského jsou sloučeny reflexy obou různorodých povah jeho rodičů; vedle tvrdého a nekompromisního názoru na život a svět, jest zde i zděděná po matce úžasná citlivost, plachost a živý smysl pro krásno, poctivost práce a trpící okolí, jakož i odpor, přímo živelný k osobní pýše.“⁵⁹

Josef Bartovský se narodil 3. prosince 1884 do učitelské rodiny. Kmotrem skladatele byl stupenský starosta Josef Bohuslav, který byl rodinným přítelem.⁶⁰ Rodina neměla větší finanční potíže. Příjem rodiny však nestačil k tomu, aby Josef, nejstarší ze čtyř synů, mohl studovat na konzervatoři.⁶¹

1.4.1 Rod Bartovských

„Rod Bartovských je rodem odedávna usazeným v nejbližším okolí Plzně. Celé generace tohoto rodu zůstávaly a rozvíjely se v Plzeňském kraji.“⁶²

Nejstarší záznam o přímém předkovi Josefa Bartovského pochází z roku 1713, kdy se v Božkově (dnes statutární část města Plzně)⁶³ narodil Vojtěch Bartovský. Matěj Bartovský (1827–1897), dědeček Josefa, bydlel ve Skvrňanech. Původně pracoval jako vojenský podkovář, později se stal dělníkem v cihelně. Se svou manželkou Veronikou (1825–1903) měli čtyři děti. Rodina žila často v bídě, proto mohl na studia pouze nejstarší syn František (1852–1925). Dvě mladší dcery se provdaly do okolí Plzně a nejmladší syn Josef (1861–1934) získal rodinný dům a věnoval se hospodářství.⁶⁴

Josef Bartovský vzpomínal na svého děda Matěje jako na velmi sečtělého muže, který rád poslouchal klavírní hru svého vnuka. Svou babičku Veroniku si Josef pamatoval jako

⁵⁷ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 64–65.

⁵⁸ *Encyklopedie Plzeň*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://bit.ly/3pgk0iv>.

⁵⁹ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 4.

⁶⁰ Archiv města Plzně, fond Sběrka matrik západních Čech, signatura Stupno 18. Matrika 1881–1888.

⁶¹ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 4.

⁶² KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 21.

⁶³ *Encyklopedie Wikipedie*. [online]. [cit. 2021-01-25]. Dostupné též online z: <https://bit.ly/3rfsTtv>.

⁶⁴ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 21.

starostlivou hospodyní, jež po celý rok nosila plzeňský kroj. Jeho strýc Josef Bartovský st. měl velký hudební talent, dokonce se nějaký čas učil harmonii u Hynka Pally. Za svůj život složil velký počet tanečních skladeb a pochodů a v Plzni se stal známým skladatelem-samoukem.⁶⁵ Svému synovcovi Josefu Bartovskému ml. daroval housle a nějaký čas byl jeho učitelem hudby. Josef Bartovský st. je prvním dochovaným hudebníkem z rodu Bartovských.⁶⁶

1.4.2 Skladatelův otec

František Bartovský, otec Josefa Bartovského, navštěvoval obecnou školu ve Skvrňanech a později hlavní školu v Plzni. Od 14 let studoval na plzeňském gymnáziu, v kvartě požádal o učitelské místo. V roce 1872 získal pracovní místo mladšího učitele v Dýšině, několik let učil střídavě po plzeňském okolí. Ve 24 letech se dostal na učitelský ústav v Soběslavi, na kterém o dva roky později odmaturoval (1879). Od roku 1881 začal působit jako učitel ve Stupně. Zde poznal svou ženu Josefínu Šalovou (1857–1943), která tehdy bydlela u svého bratra Antonína, místního majitele obchodu se smíšeným zbožím.⁶⁷

Životní zkušenosti udělaly z Josefova otce přímého a nesmlouvavého člověka, který znal cenu života. Dlouhých 23 let učil v jednotřídní škole v Kříších. Od svých žáků, stejně jako od svých čtyř synů, vyžadoval poctivou a tvrdou práci. Přestože měl hudbu rád, hudebníkem se nestal. Kromě svého učitelského povolání se ve Stupně a Kříších zasazoval o přinášení kultury mezi hornický lid. Byl členem stupenské Občanské besedy, v roce 1882 v ní působil jako jednatel a o čtyři roky později jako místopředseda. V besedě působil i v následujících letech.⁶⁸ V Kříších založil knihovnu, sbor dobrovolných hasičů a také v obci pořádal divadelní představení.⁶⁹ František byl také zaníceným zahradníkem a včelařem, na jeho zahrádku později Josef Bartovský často vzpomínal.⁷⁰ Byl to právě Josefův otec, kdo kategoricky rozhodl, že jeho nejstarší syn nebude studovat na konzervatoři, aby bylo možné uživit i další tři bratry na studiích.⁷¹

⁶⁵ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1.* Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 4.

⁶⁶ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele.* Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 21.

⁶⁷ Tamtéž, s. 22.

⁶⁸ Státní okresní archiv Rokycany, fond OB Stupno, č. inventární 6. Kronika občanské besedy 1879–1938.

⁶⁹ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele.* Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 23.

⁷⁰ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

⁷¹ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1.* Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 5.

1.4.3 Skladatelova matka

Matkou Josefa byla Josefina Bartovská (1857–1943), rozená Šálová. Josefina se narodila v Radnicích do rodiny hrnčíře Matěje Šály (1815–1895) a Marie, rozené Razímové (1821–1905).⁷² Matěj Šála byl, stejně jako řada jeho předků, hudebně nadaný a s malým Josefem hrál společně houslová dueta.⁷³ Povaha Josefiny se od povahy jejího manžela lišila téměř vším. Jako dívka pobývala nějaký čas v Praze u svého strýce Františka Šály, kde byla členem společenských a uměleckých hnutí sedmdesátých let. Celý svůj život se přátelila s Janem Nerudou (1834–1891), herečkou Otilií Sklenářovou-Malou (1844–1912) nebo hercem a režisérem Karlem Šimanovským (1825–1904). Sama Josefina hrála na klavír a housle, byla výbornou herečkou a milovala vše krásné a ušlechtilé. Skladatelova matka plně chápala a podporovala svého syna a jeho lásku k hudbě.⁷⁴

1.5 Dětství a studium profesora Bartovského

1.5.1 Dětství

Mladí manželé bydleli ve Stupně dva roky. Žili tam v podkrovní světničce malého domku⁷⁵, ve které se narodil syn Josef (3. prosince 1884). Dnes se na domě nachází skladatelova pamětní deska.⁷⁶ V roce 1886 se přestěhovali do nedaleké vesničky Kříše, kde v nově postavené škole získal František místo učitele. Právě zde prožíval malý Josef část svého dětství, na kterou celý život rád vzpomínal. V Kříších se do rodiny narodili další tři chlapci – Bohuslav, František a Karel.

Svůj hudební talent projevoval Josef již v dětství. V osmi letech se začal učit u stupenského učitele hudby Karla Skalického. Tento výborný hudebník ovládal hru na všechny smyčcové nástroje, řadu dechových nástrojů a spolehlivě se vyznal ve hře na klavír a varhany. Kromě toho byl velmi dobrý zpěvák-tenorista. Skalický vychoval mnoho hudebníků z okolí Stupna. Malého skladatele učil hrát na klavír, housle, klarinet a flétnu celkem čtyři roky.⁷⁷ Josef byl žák neposedný, na lekce u Karla Skalického vzpomínal po letech: „*Nešetřil ranami smyčcem přes neposlušné prsty, i do hlavy. Nic neodpustil až jsem se ho bál. Bál jsem se každé*

⁷² Archiv města Plzně, fond Sbirka matrik západních Čech, signatura Stupno 18. Matrika 1881–1888.

⁷³ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 22.

⁷⁴ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 5.

⁷⁵ Příloha č. 1.

⁷⁶ Příloha č. 2.

⁷⁷ ŠPELDA, Antonín. *Hudební místopis Plzeňska*. Plzeň: Krajský pedagogický ústav, 1969, s. 47.

lekce u něho. Velmi často žaloval mému otci. Jeho devisa byla „učedník, mučedník“, a já, chlapec velmi živý, jsem u něho mnoho vytrpěl.“⁷⁸ Skalický však brzy spatřil Josefovo velké nadání a zařadil ho do své žakovské kapely. Přísný učitel a velmi kvalitní forma výuky dali nadanému žákovi pevné základy k dalšímu vzdělání. Od roku 1893 přestoupil ze školy v Kříších, kde ho učil otec František, do školy ve Stupně. Ve své rodné obci nastoupil do čtvrté třídy, tzv. smíšené. Žákem stupenské školy byl malý Josef do konce školního roku 1895/96.⁷⁹

1.5.2 První plzeňský pobyt

Po skončení stupenské školy rozhodl otec František, že Josef půjde na plzeňskou reálku. Mladý umělec složil přijímací zkoušku bez potíží a stal se studentem reálky v roce 1896. V Plzni bydlel u své tety. V novém prostředí se Josefovi nelíbilo, stýskalo se mu po domově, matce i otci, nezvykal si ani na tuhou středoškolskou kázeň.⁸⁰ Avšak právě při studiu na reálce v Plzni bylo mladému hudebníkovi umožněno první soustavné hudební vzdělání. Ve zpěvu se stal žákem Norberta Kubáta, který měl na umělcův budoucí vývoj velký vliv. Již od kvinty dokázal Kubáta velmi dobře zastupovat při mších ve hře na varhany ve školní kapli plzeňské reálky. Tato zkušenost ho jistě naučila improvizaci a byla dobrou přípravou ke skladatelské profesi. Právě díky zastupování při hře na varhany se začaly u Josefa objevovat snahy o umění komponování. Jeho skladatelské prvotiny byly ve formě houslových duet a klavírních drobností, žádná z nich se však nedochovala. V roce 1903 vznikla jeho první orchestrální práce pod názvem *Studentský pochod*. Po jeho zkomponování však provedl velkou revizi všech svých děl, většinu vyškrtal, nebo úplně zničil.⁸¹

Josef pečlivě sledoval plzeňské hudební dění. Kubát mu dával zdarma vstupenky na různé koncerty, do divadla se však dostával pouze zřídka. V této době navštěvoval ve Skvrňanech svého strýce Josefa Bartovského st., který se stal jeho druhým učitelem. Strýc ho bral i na koncerty vojenské hudby a střelecké kapely.⁸²

⁷⁸ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 24.

⁷⁹ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie*. Sv. č. 1. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 5.

⁸⁰ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 24.

⁸¹ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798 (49), signatura LP 1220/3. K pětadesátinám Josefa Bartovského.

⁸² KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 25.

Již při svých studiích na plzeňské reálce byl Josef Bartovský vyhledávaným doprovazečem a klavírním sólistou.⁸³ Příležitostně hrál v bytech svých kamarádů taneční skladby a tajně hrával na studentských tanečních zábavách.⁸⁴

1.5.3 Pražský pobyt

Mladý skladatel byl k učitelskému povolání předurčen, ačkoliv jeho srdce toužilo po cestě hudebníka.⁸⁵ Po úspěšném ukončení studia střední školy si přál studovat na konzervatoři nebo varhanické škole. Kvůli nedostatku financí však plán nevyšel a Bartovský odešel do Prahy, kde studoval speciální pedagogický kurz. Později o tom prohlásil: „*Nu, šel jsem tehdy do Prahy a zbožné přání bylo zaměněno za pevný úmysl najít si cestu k hudbě sám, jako učitel.*“⁸⁶ V kurzu si budoucí učitel volil spíše předměty týkající se hudby. Učil se zde především hře na housle a klavír. Hru na tyto nástroje vyučoval později i na obecných školách, kde působil. V Praze bydlel v tmavé kuchyni u staré vdovy Emilie Petránkové.⁸⁷ Poměrně rychle se seznámil s jejím synem Františkem, zapřísáhlým katolíkem. Josef byl sice členem katolické církve, ale náboženství nebral příliš vážně. Ani Františkovo naléhání nezměnilo názor mladého umělce. Nakonec církev Josef Bartovský opustil úplně v roce 1920.⁸⁸

Rok studií v Praze pozměnil skladatelovu uměleckou duši. Láska k hudbě se prohlubovala návštěvami koncertů České filharmonie, komorního spolku, pražského a vinohradského Hlaholu či zavítáním na řadu oper v Národním divadle. K úplnému oddání skladatelova života hudbě došlo především na pěveckém festivalu v roce 1904. „*Živý a nadšený styk s bohatými prameny umění, neutuchající zájem o každý koncert, podporovaný štědrými přízní továrníka Rosenkrance, v jehož rodině byl Bartovský domácím učitelem, to byla škola pro mladého adepta učitelství velmi plodná a vydatná.*“⁸⁹ Ještě větší lásku k hudbě získal Bartovský od svého učitele zpěvu profesora Stanislava Jiráka (1867–1934), který působil jako profesor hudby na učitelském ústavu v Praze.⁹⁰

⁸³ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1.* Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 5.

⁸⁴ JANEČEK, Miloslav. Věrný svému rodnému kraji. *Plzeňský deník*, č. 48, 1994, s. 2.

⁸⁵ FIALA, Jaroslav. *Západočeská vlastivěda. Sv. 3, Hudba.* Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-122-9, s. 74.

⁸⁶ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

⁸⁷ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele.* Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 85.

⁸⁸ Tamtéž, s. 103.

⁸⁹ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1.* Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 5.

⁹⁰ Tamtéž.

2 Učitel Josef Bartovský

„Josef Bartovský měl všechny předpoklady k tomu, aby se stal dobrým pedagogem. Nehledě k tomu, že sám pocházel z učitelské rodiny, přispěly k tomu především jeho povahové vlastnosti. Byl vážný, nesmlouvavý, důsledný a při tom velmi mírný. U svých žáků býval oblíben, neboť se jim dovedl cele věnovat.“⁹¹

2.1 První učitelské zkušenosti

2.1.1 Hůrky

Po absolvování tzv. „pátého“ ročníku pro středoškolské abiturienty na pražském učitelském ústavu nastoupil mladý učitel 15. září 1904 do dvojtřídní školy v Hůrkách u Rokycan. Ve škole pracoval pod dozorem řídicího učitele Karla Šejnohy, který ho učil tehdejší základy učitelské práce, dovednosti, které jej v Praze nenaučili. Budoucímu profesorovi ukazoval, jak má učit v odděleních, založit třídní výkaz a knihu či počítat procenta docházky. Na svůj pobyt v Hůrkách Bartovský vzpomínal rád, měl dobrý výhled na Žďár, pěkný byt s klavírem a ve volném čase bloudil v hůreckých lesích, kde přemýšlel nad budoucími plány.⁹²

V klidu venkova měl i dostatek času na své první vážnější pokusy ve skladatelském umění. Vzniklo zde jeho první dílo pod názvem *Z mého mládí*. Jedná se o symfonický obraz pro velký orchestr, dvacetiletý umělec si tedy zvolil na začátek nejsložitější dílo ke kompozici. V té době doufal, že by opus mohla uvést hornická kapela hraběte ze Šternberka ve Stupně, avšak naděje byla planá.⁹³

2.1.2 (Ne)strašné Strašice

V Hůrkách pobyl Bartovský pouze půl roku, již v březnu roku 1905 byl ustanoven na sedmitřídní škole ve Strašicích. Jestliže si Bartovský svůj pobyt v Hůrkách chválil, tak z pobytu ve Strašicích byl zpočátku přímo nadšený.⁹⁴ Měl zde daleko větší možnost zúčastnit se hudebního života. Ve smyčcovém kvartetu strašického lékaře dr. Viléma Pobudy se stal

⁹¹ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 85.

⁹² Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

⁹³ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie*. Sv. č. 1. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 5.

⁹⁴ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

primistou a řídící učitel Kesl uvítal dobrého varhaníka. V obci učil šestou třídu a bydlel v učitelských „kasárnách“ učitele Křížíka.⁹⁵

Bartovský ve Strašicích chodil na zkoušky pěveckého spolku Neruda, který založil dr. Pobuda, účastnil se strašického společenského života a věnoval se svým prvním skladbám. V létě sem přijížděl básník Adolf Černý (1864–1952), strašický rodák a český konstruktér vodních staveb prof. Antonín Klír (1864–1939) nebo indolog prof. Josef Zubatý (1855–1931). Všechny tyto velké osobnosti vnášely do hudebníkovy života jemnost a zájem o kulturu. Díky kvartetu a samotnému dr. Pobudovi poznával díla klasické literatury a smysl umění.⁹⁶ Dr. Pobuda dával Bartovskému rady, jak postupovat při studiu hudby, a především ho nabádal k trpělivosti.⁹⁷

V roce 1905 začal dojíždět ke skladateli Otakaru Bradáčovi na klavírní a skladatelské lekce. Kvůli nabitému programu studium vzdal a začal se věnovat skládání symfonické básně *Příchod jara*. Často se dostával do tvůrčích krizí a pro radu chodil k dr. Pobudovi. Ten ho doporučil profesorovi Pražské konzervatoře Karlu Steckerovi (1861–1918), známému českému hudebnímu teoretikovi a skladateli. Do Prahy jezdil dvakrát měsíčně na bezplatné hospitace při hodinách harmonie a kontrapunktu. I tak bylo dojíždění náročné a učitelský plat nebyl dostatečný. Po půl roce tedy opustil i toto studium a stal se opět hudebníkem-samoukem.⁹⁸

Josef Bartovský byl spíše introvert. Celý svůj život žil, až na menší výjimky, většinou bez přátel. Společnost navštěvoval pouze kvůli hudbě, nejraději sám bloudil po lesích a přemýšlel nad hudbou a svou budoucností. Pokud šlo o hudbu, Josef Bartovský byl velmi vstřícný. Když jej ve Strašicích navštívili dělníci a požádali ho o radu, jak založit pěvecký spolek, nejen že jim dal radu, ale rád se zhostil vedení celého spolku a stal se jeho sborníkem.⁹⁹

Na strašické škole působili další dva mladí učitelé – Josef Diensbier a František Kolek. Oba pracovali v dělnickém pěveckém spolku vedeném Bartovským. To se nelíbilo řídícímu učiteli Keslovi a mezi ním a učitelským triumvirátem vypukly spory. Do častých konfliktů se skladatel dostával i s místním farářem. Když Bartovský odmítl hrát v neděli za Kesla v kostele,

⁹⁵ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

⁹⁶ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie*. Sv. č. 1. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 5–6.

⁹⁷ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 27.

⁹⁸ Tamtéž, s. 27–28.

⁹⁹ Tamtéž, s. 28.

farář a řídicí učitel se postarali o umělcovo ukončení strašického pobytu. Kesl si pozval inspekci, která mladého Bartovského potrestala přeložením na nejpustší a nejméně příznivé místo v rokycanském okrese – do Němčovic.¹⁰⁰

2.1.3 Němčovice a studium při učitelování

A tak mladičkový učitel během dvou let začal učit již na třetím místě. V Němčovicích se usadil na šest let (1906 až 1912) a pracoval zde u starého řídicího učitele Kasíka, který se mu stal dobrým přítelem. Ve vesnici bydlel u hudebníka Moravce, který mu vyprávěl příběhy ze svého mládí. Vyprávěl o tom, v jakých hudebních spolcích hrál, o starých muzikantech nebo o tom, jak hrávali tři dny bez přestávky na veselkách. Bartovský v němčovickém exilu objevoval novou přírodu, nové lesy a měl dostatečný klid na učitelské povolání. I na tomto místě dokázal nalézt možnosti dalšího rozvoje. Oceňoval i více volného času na hudbu a skládání. Při pobytu v Němčovicích začal opět jednou měsíčně dojíždět k Otakaru Bradáčovi (v letech 1907–1909), kde pokračoval ve studiu praktické skladby, instrumentace a hry na klavír. U Bradáče se podařilo talent mladého umělce, předtím rozvíjející se velmi volně, ukázat.¹⁰¹

V Němčovicích Bartovského vyhledal zbirožský advokát dr. Jan Pohl, který se stal nadanému umělci duchovním rádcem a vzácným přítelem. Tento znamenitý znalec českých klasiků, sběratel českých skladeb, milovník starých nástrojů a hudební nadšenec byl pro mladého skladatele, podle jeho vlastních slov, otcem.¹⁰² Dr. Pohl ho učil o české klasické hudbě, přivedl ho ke studiu skladeb Edvarda Griega (1843–1907), Petra Iljiče Čajkovského (1840–1893), i ke skladbám moderních zahraničních komponistů.¹⁰³ Vliv Bradáče a Pohla na mladý talent byl silný. Josef Bartovský v tomto období složil celou řadu klavírních, vokálních a komorních skladeb. Za svůj příliš odvážný počín této skladatelské etapy označil svou první operu *U zlatého slunce* na libreto K. Legera (1859–1934). Často byl také hostem v nedalekých Radnicích jako klavírista, varhaník i dirigent. Právě zde skladatel provedl roku 1911 svou operu *U zlatého slunce*. Kromě toho hrál v Radnicích klavírní part při uvedení Blodkovy opery *V studni* a angažoval se v kulturním životě.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

¹⁰³ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1.* Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 6.

¹⁰⁴ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

Svůj, původně vyhnanecký, pobyt v Němčovicích zhodnotil již jako starý profesor: „*Ne, němčovická léta trestaneckou kolonií pro mne nebyla. Byla to léta nových, zdravějších plánů a předsevzetí, řízených jak mým dobrým učitelem O. Bradáčem, tak i laskavým mým druhem, tátou, doktorem Pohlem. A což ona hornická kapela „Štemberáků“ na Břasích! To byla pro mě další škola, každý čtvrtek, kdy jsem byl doma v Kříši, a nevynechal ani jednu jejich „probu“ u Hyrmanů, poznával nástroje, jejich možnosti, hrával jsem s nimi často tu na housle, tu na flétnu, tu zase na hoboju, kterou jsem si sám pořídil.*“¹⁰⁵

V letech 1907–1911 se musel o prázdninách podrobit vojenským cvičením, čímž splnil povinnou vojenskou službu.¹⁰⁶ Navzdory veškerému časovému vytížení v Němčovicích dokázal mladý učitel složit zkoušku z I. odboru pro měšťanské školy, jelikož doufal, že se dostane do lepšího prostředí. Po šesti letech Němčovice opustil a odešel na rok do Plzně, kde se chystal dokončit studium u Otakara Bradáče.¹⁰⁷

2.1.4 Druhý plzeňský pobyt

V Plzni Josef Bartovský bydlel se svými bratry v pronajatém bytě v Presslově ulici. Při plzeňském pobytu si vydobyl na Družstvu divadla svolení docházet na orchestrální zkoušky, kde denně poslouchal a sledoval orchestr. Většinu svých tehdejších večerů trávil na divadelních představeních, na něž získával zdarma vstupenky od svého učitele Bradáče. Ke svému učiteli docházel na šest hodin týdně. Při tom všem cvičil pravidelně na svůj klavír, který sem přivezl, plnil úlohy z harmonie, kontrapunktu i instrumentace. Zakončením studia u Bradáče byl osmadvacetiletý skladatel připraven složit státní zkoušku z hudby. Bradáč na něj ale naléhal, aby s tím ještě vyčkal. Radil mu, aby si nejdříve postavil pevné zázemí, založil rodinu a našel si dobře placené učitelské místo. Bartovský ho poslechl a zažádal si o místo učitele v Obecní škole v Mýtě, kde měla být zřízena nová měšťanská škola.¹⁰⁸ Následující léta byla pro mladého skladatele nesmírně vysilující, a to ještě ani netušil, že vysněnou státní zkoušku z hudby složí až za dvanáct let.

¹⁰⁵ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

¹⁰⁶ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 29.

¹⁰⁷ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 6.

¹⁰⁸ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 29–30.

2.1.5 Náročné Mýto

Josef Bartovský poslechl i další radu od Bradáče a rozhodl se založit rodinu. Dne 10. září 1912 se v Radnicích oženil s Věnceslavou Marií Hermanovou,¹⁰⁹ dcerou radnického řídícího. V Obecní škole v Mýtě u Rokycan působil jako učitel od roku 1912. Stará škola byla přeplněná. Za dva roky učil ve dvou třídách, ve kterých bylo přes 90 dětí. I přes těžkou práci oceňoval, že se více stýká s dr. Pohlem, objevuje nové prostředí a je členem učitelského smyčcového kvarteta (Bartovský, Müller, Soukup, Krátký).¹¹⁰

Útěchu mohl také najít v klidné domácnosti a ve skladatelské profesi. Při pobytu v Mýtě složil řadu vážných a opravdových prací. Vznikla zde první čtyři smyčcová kvarteta, klavírní cyklus *Z království ticha a smíru*, serenáda pro smyčcový orchestr, symfonická báseň *Píseň života* a *Suita d moll* pro velký orchestr.¹¹¹ Dopisoval si také s prof. Bradáčem, se kterým se domlouval na své státní zkoušce z hudby. Život s manželkou a pobyt v Mýtě byl však v roce 1914 dočasně přerušen. V tomto roce přišly do života skladatele dvě zlomové zprávy. Zrovna když jel do Borku u Zbiroha odvézt dr. Pohlovi svou dedikaci (smyčcový kvartet d moll), dozvěděl se, že zbirožský advokát zemřel.¹¹² Zanedlouho poté, když se Bartovský chystal vykonat státní zkoušku z klavíru, přišla druhá zlomová zpráva – vyhlášení mobilizace. Ta talentovaného hudebníka vyhnala na dlouhých čtyři a půl roku od manželky, z Mýta, a dokonce i z domoviny.¹¹³

2.2 Skladatelská tvorba do první světové války

První skladby tohoto období pochází již z roku 1900, kdy Bartovský studoval na plzeňské reálce. V těchto skladbách se mladý skladatel snažil vyjádřit hudebně, přestože o skladatelské činnosti neměl žádné vědomosti. Z těchto prvotin se dochovala pouze malá část. I skladby z etapy po skladatelových studiích do roku 1911 byly spíše kompozičními pokusy. Přesto v této době vzniklo zhruba 40 skladeb. Mezi těmito skladbami se nachází krátké klavírní a komorní skladby (*Písně o budoucím štěstí*, *Miniatury*), písně (*Brdské písně*) i skladby orchestrální. To jsou dva hudební obrazy *Příchod jara* (1904) a *Z mého mládí* (1904). Menší význam měly tři

¹⁰⁹ Archiv města Plzně, fond Sběrka matrik západních Čech, signatura Stupno 18. Matrika 1881–1888.

¹¹⁰ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

¹¹¹ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1.* Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 6.

¹¹² Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

¹¹³ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1.* Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 7.

melodramy *Vrba matička* (1904), *Dramata* (1908) a *Noční cesta* (1910). V tomto období složil i svou první operu *U zlatého slunce* (1909–1911), kterou neoznačil opusovým číslem. Většina těchto skladeb je velmi jednoduchá s romantickým vyzněním.¹¹⁴

Období od roku 1911 v sobě reflektuje skladatelovo osobní štěstí. Nepochybně se v tvorbě této periody odráží jeho sňatek. Skladby si zachovávají svůj romantický ráz, avšak jsou technicky vyspělejší, čemuž nepochybně napomohlo dokončení studia u Bradáče. Autorovu náladu vyzorujeme i z názvů jednotlivých skladeb (*Píseň života*, *Z království ticha a smíru*). Klavírní cyklus *Z království ticha a smíru* op. 4 vznikl na motivy básní Jana Rokyty (1. Lesy, přátelé moji, 2. Zase to šumění, 3. Oblaka táhnou, 4. V šereň měsíce). V tomto období dále zkomponoval *čtyři smyčcová kvarteta* (d moll, A dur, Es dur, e moll), která dokončil roku 1912. Následovala práce na *triu f moll* op. 2 pro housle, violoncello a klavír z roku 1914. *Trio f moll* bylo dokončeno až roku 1917 ve Vídni.¹¹⁵

2.2.1 U zlatého slunce

První Bartovského opera *U zlatého slunce* byla jen jakýmsi skladatelovým pokusem. Vznikla na libreto podle básnické povídky Karla Legera, které si skladatel upravil. Jedná se o jednoaktovou operu a umělec ji věnoval radnickým ochotníkům. Příběh se odehrává v červnu 1757 před hostincem U zlatého slunce, který se nachází nedaleko Kolína. Hostinského syn Václav musel odejít na vojnu. Hostinský obsluhuje rakouské vojáky a stěžuje si na radimského správce Luňáka, jenž brání lásce mezi svou svěřenyní Apolenou a synem hostinského Václavem. Luňák s Apolenou se při útěku před Prusy zastaví v hostinci, kam zakrátko dorazí i pruský král Fridrich. Luňák je Fridrichovi velmi podobný, když do hostince vtrhnou rakouští vojáci, pomýlí si Fridricha s Luňákem a radimského správce si odvedou. Mezi vojáky je náhodou i Václav, který se zde setká se svou milou Apolenou. Děj díla je jednoduchý a romanticky laděný.¹¹⁶

2.2.2 Píseň života op. 7

Symfonická báseň pro velký orchestr *Píseň života* byla roku 1913 vyznamenána cenou České akademie věd a umění (ocenění získala ještě v roce 1917) a znamenala pro skladatele značný

¹¹⁴ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 40.

¹¹⁵ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 25.

¹¹⁶ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 43.

umělecký úspěch.¹¹⁷ Dílo je ryze programní. Autor ho psal v době svého sňatku a nadepsal jej mottem: „*Láska, píseň života, kterou duše pěje od prvního okamžiku neujasnění přes výkřiky nezkojené touhy i mlhy melancholie až po grandioso nejvyšší její sloky.*“ Ve skladbě je líčeno, jak vzniká láska, jak láska rozvíjí duši, jak zpívá v duši, jaké bolesti přináší a jak nakonec zvítězí.¹¹⁸ V celé písni můžeme zaznamenat autorovo osobní štěstí. Skladba se opírá o symfonické práce Otakara Bradáče.¹¹⁹ Píseň byla provedena na koncertu Hlaholu v roce 1919.¹²⁰

2.2.3 Suita d moll pro velký orchestr op. 8

Suita d moll je dalším dílem Bartovského, které bylo oceněno Českou akademií věd a umění. Kompozice dokončená roku 1913 má 4 věty. V první větě autor vidí svůj cíl, jde za ním a přiznává, že mu poměry neumožní věnovat se hudbě naplno. Ve třetí větě je slyšet volání touhy posílené sebedůvěrou. Ve čtvrté větě je slyšet, že cíl je nedaleko. Celé dílo je zakončeno bouřlivým finále. Suita byla provedena v Plzni roku 1927.¹²¹

2.3 Když na svatou Annu udeřili na buben

Bylo to na den svaté Anny 26. července 1914, když byla vyhlášena všeobecná mobilizace. Josef Bartovský odjel o den později ke svému pluku č. 88 do Berouna, kde prodělal vojenský výcvik. Mladý skladatel byl původně zařazen do pluku usazeného v Černínských kasárnách a měl být členem pochodové setniny. V posledním okamžiku byl přeložen do právě zřízené vojenské nemocnice na Žižkově. Zde se snažil najít zpříjemnění těžkých chvil ve své lásce k múze Euterpé. Smutek ze ztráty svých dvou bratrů Bohuslava¹²² a Karla¹²³ ve válce vložil do symfonické básně *Konfiteor*¹²⁴ op. 9 pro velký orchestr a klavír. Za toto dílo, spolu

¹¹⁷ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 22.

¹¹⁸ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 6.

¹¹⁹ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 65.

¹²⁰ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 6.

¹²¹ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 6–7.

¹²² Bohuslav unikl ze srbského zajetí, ale zemřel při pochodu smrti přes Albánii. Poznámky ke II. kapitole. KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 104.

¹²³ Karel padl 7. dubna 1915 v Karpatech. Poznámky ke II. kapitole. KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 104.

¹²⁴ *Confiteor*. V překladu znamená „vyznávám se“. *Encyklopedie Wikipedie*. [online]. [cit. 2021-01-28]. Dostupné též online z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Confiteor>.

s předválečnou *Písní života* a *Suitou d moll*, získal během války cenu České akademie věd a umění.¹²⁵

V září 1915 byl vydán výnos, že čeští učitelé budou z kanceláří propuštěni a musí se přesunout ke svým oddílům. Bartovský tak odjel ke svému berounskému pluku do Uher do Szolnoku, kde těžce nervově onemocněl a léčil se v Budapešti. Po této události byl zproštěn povinnosti služby ve zbrani a v únoru 1916 byl převezen vojenským transportem do Chebu, kde měl opět trochu klidu na hudbu. Ve městě si našel malý byt, ve kterém bylo pianino. Zde začal skládat své *Smyčcové trio f moll*, jež se mu podařilo dokončit až ve Vídni, kam byl odvolán jako účetní poddůstojník automobilového pluku.¹²⁶

V hlavním městě monarchie se přihlásil jako tlumočník a byl přidělen do kanceláře velitelství tábora. Bartovský ovládal němčinu, částečně srbochorvatštinu a maďarštinu, něco málo uměl ze školních let z polštiny a francouzštiny. Hodně zde četl, kupoval knihy o hudbě, sedal v kavárnách, kde si zapisoval do svého deníku náčrtky budoucích skladeb a navštěvoval vídeňské koncerty. A tak i v bouřlivé Evropě našel mladý skladatel čas na svou milovanou hudbu. V rakouské metropoli se seznámil s profesorem konzervatoře v Bologni Manuelem Nanzonim, který zde působil v kanceláři pro překlady zahraničního tisku. U prof. Nanzoniho studoval hudební teorii, především dějiny hudby a hudební estetiku. Čas také trávili v kavárnách, kde mu italský profesor vyprávěl o hudbě z Blízkého a Středního Východu.¹²⁷

Na jaře roku 1917 byl Josef Bartovský opět uznán schopným služby ve zbrani a se sanitní kolonou odešel do Kotoru. V kotorské katedrále sv. Tripuna hrál na varhany při vojenských mších, na koncertech Červeného kříže doprovázel pěvecký sbor i sólisty a sám hrál sólově na klavír. V polovině srpna přesídlila kolona do Cetinji v Černé Hoře. Tam se Bartovský stal violistou smyčcového kvartetu nadporučíka Maríanioviče, v němž byl každý hráč jiné národnosti (Polák, Chorvat, Čech a Ital). V Černé Hoře bydlel v pusté vesničce nedaleko Rijeky, kde si krátil dlouhé zimní večery četbou knih.¹²⁸ Při čtení jedné francouzské novely ho uchvátil její konec, v němž nechal hrabě zavraždit svou manželku jejím milencem. Do svého

¹²⁵ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1.* Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 7.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele.* Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 31–32.

¹²⁸ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

cestovního deníku poznamenal slovo „osud“, které bylo o 11 let později inspirací ke vzniku opery *Žena v trojúhelníku*.¹²⁹ V srpnu 1918 se kolona dostala do Albánie.¹³⁰

V závěru války prodělal mladý umělec těžkou malárii, která ho přivedla na pokraj smrti, nakonec i toto příkoří dokázal překonat. Povolení k návratu do vlasti nedostal hned po skončení války, a tak nějakou dobu sloužil jako řidič v jihoslovanském vojsku. Do svého domova přicestoval až v prosinci roku 1918.¹³¹ Domů si z války přinesl mnoho ran na duši, ale i svůj cestovní deník, naplněný novými motivy, které se chystal zpracovat.¹³²

2.4 Po válce

V březnu 1919 nastoupil umělec na půl roku jako učitel v Mýtě, kde znova učil přeplněnou třídu.¹³³ V době těsně po návratu domů si oblíbil slovenské motivy. Na ně zkomponoval balady *Janík a Zabitý milý* pro smíšený sbor a klavír. Na slova Adolfa Heyduka (1835–1923) sepsal *Cyklus písní* op. 5 pro baryton. Ve všech těchto skladbách skládal nadšený hold Slovensku.¹³⁴

Bartovský se po vydatném poválečném odpočinku chystal složit státní zkoušku ze zpěvu. Opět tomu ale zabránily nové okolnosti – tentokrát radostné. Manželům Bartovským se narodila dcera Zdeňka (1919–1985)¹³⁵ a Josef získal pozici učitele na cvičné škole učitelského ústavu v Plzni. Tak Josef Bartovský opustil po jednom služebním desetiletí Rokycansko, jeho spojení s rodným krajem však nikdy nezaniklo.¹³⁶

2.5 Skladatelská tvorba do roku 1920

Skladatelská činnost tohoto období se omezovala převážně na náčrtky skladeb v cestovním deníku. Vzniklo pouze několik kompozic, mezi nimiž byla symfonická báseň *Konfiteor*, kterou složil při práci v nemocnici na Žižkově. Ve Vídni složil část *kvartetu g moll* op. 27 pro hoboj, klarinet, fagot a klavír. Zde také dokončil smyčcové *trio f moll*. Vedle několika drobných

¹²⁹ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (16), signatura LP 1220/3. K premiéře Bartovského opery.

¹³⁰ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 7–8.

¹³⁵ Příloha č. 6.

¹³⁶ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

skladeb pro klavír vznikly v Albánii čtyři *rapsodie* pro velký orchestr. Skladby této etapy jsou již vyspělejší a mají objektivnější charakter.

Po první světové válce se skladatel s chutí vrátil do práce. Bartovský začal svou práci na první symfonii symfonie *A dur* op. 19 (1922), kterou dokončil při studiích na konzervatoři. Ke svému rodnému kraji se vrátil v symfonické básni *Kacerov* (1920) a v několika vokálních cyklech (*Na Kokotsku*). Zaměřoval se také na skládání děl pro sbory, které byly zaměřeny k oslavám ukončení války. Kromě balad na slovenské motivy (*Janík, Zabitý milý*) Bartovský zkomponoval i moravskou baladu *Bojovnice* pro smíšený sbor a klavír. Většina skladeb této periody odráží autorovy pocity z poválečné situace, objevuje se v nich i oddanost k rodnému kraji (*Kacerov, Na Kokotsku*).¹³⁷

2.5.1 Konfíteor op. 9

Impulzem ke vzniku symfonické básně *Konfíteor* byla nepochybně první světová válka. Dílo komponoval v letech 1914–1915. V roce 1915 se dozvěděl o smrti svých dvou bratrů. Pocity ze ztráty milovaných vložil právě do této skladby. V díle líčí i své vzpomínky na klidný život před válkou, jeho zničení válečnou vřavou, svou rezignaci a zoufalý vzdor. I přes všechnu bolest, autor vychází z války připraven na pokračování ve své umělecké činnosti.¹³⁸ *Konfíteor* je dílo osobní zповědi skladatele, plodem jeho duševních krizí, úzkostí a nadějí.¹³⁹ Provedeno bylo roku 1933 plzeňskou filharmonií.¹⁴⁰

2.5.2 Čtyři rapsodie¹⁴¹ op. 12

Čtyři *rapsodie* pro velký orchestr op. 12 složil Bartovský roku 1918. Vyjádřil v nich své pocity z války, zdrcen je ze smrti svých dvou kamarádů – malíře a houslisty, sám svou budoucnost vidí černě. V díle skladatel líčí i své zápasy, ve kterých tuší své brzké vysvobození.¹⁴² Roku 1923 k nim připojil pátou rapsodii, kterou však neinstrumentoval.¹⁴³

¹³⁷ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 41.

¹³⁸ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie*. Sv. č. 1. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 7.

¹³⁹ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 31.

¹⁴⁰ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie*. Sv. č. 1. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 7.

¹⁴¹ V hudbě se obvykle jedná o volnou instrumentální skladbu s výrazně dramatickým obsahem. *Encyklopedie Wikipedie*. [online]. [cit. 2021-01-28]. Dostupné též online z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Rapsodie>.

¹⁴² BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie*. Sv. č. 1. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 7.

¹⁴³ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 26.

2.5.3 Kacerov op. 17

Kacerov je epická a popisná symfonická báseň. Její předlohou byla povídka Noc na Kacerově od Jana Jindřicha Marka (1803–1853). Skladba podává pověst o zámku Kaceřov (nachází se nedaleko Plas), který vlastnil šlechtický rod Gryspeků z Grysparu. V úvodu skladby je líčena nálada po bitvě na Bílé hoře a v rodině kaceřovského pána Floriána Gryspeka. Zámek Kaceřov byl rodině zabaven a nejstarší syn se vydal prosit císaře o milost. Střední část skladby popisuje cestu mladého Gryspeka k císaři a jeho odmítnutí udělení milosti. Na zpáteční cestě se mladý Gyspek zastaví u kříže a modlí se o pomoc. Gyspek však pochopil, že se ani Kristus nesmiluje a soše ustřelí hlavu. Zešílí, oslepne a v takovém stavu ho kůň odveze k rodině. Kůň vtrhne na nádvoří a žene se dál po schodech, tam se zřítí a jezdec zemře. Ve třetí části skladby je líčena řeč starého Gryspeka, který vyzval rodinu, aby se otrávil. Gyspekové poznali, že je vše ztraceno a všichni zemřou. V epilogu jsme zavedeni do krypty kralovického kostela, kde leží třináct mumií členů rodiny Gryspeků.¹⁴⁴ Premiéra se konala roku 1927 v Plzni. V recenzích bylo dílo přijato kladně: „*V díle tomto je již autor zcela osamostatněn – svůj. V instrumentaci jeví se skvělá jeho technika a znalost nástrojová, neboť autor pohrává si se zdarem skupinovým rozvrstvením nástrojovým k úspěchu celého díla.*“¹⁴⁵

2.5.4 Na Kokotsku op. 21

Vokální cyklus na Kokotsku vznikl na slova Tadeáše Vrby (1879–1961). Jedná se hlavně o lyrickou báseň o pěti číslech pro baryton a klavír. Skladatel v ní líčí sám sebe. Toulá se po kokotských lesích, plný touhy a bolesti uprostřed omamující vůně lesní samoty, zpívá sám sobě.¹⁴⁶

2.5.5 Symfonie A dur op. 19

Obsáhlá čtyřvětá symfonie *A dur* se závěrečnou fugou vznikala v letech 1920–1922. Dílo je výsledkem studia u Vítězslava Nováka. Je plné radosti, radosti ze života, radosti z tvoření, je plné energie. Na symfonii je vidět poctivé snažení. Je zde dobrá instrumentační, tematická

¹⁴⁴ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 32.

¹⁴⁵ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (11), signatura LP 1220/3. I. orchestrální večer plzeňských skladatelů.

¹⁴⁶ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. I*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 9.

i kontrapunktická práce. Tato symfonie se stala přípravou k většímu dílu tohoto druhu a průpravou k operám.¹⁴⁷

¹⁴⁷ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 59–61.

3 Profesor Josef Bartovský

„Profesor Bartovský patřil k nejoblíbenějším učitelům na škole. Mezi námi, studenty, byl vždy plný elánu, jakoby byl mezi námi vždy omládl.“¹⁴⁸

3.1 Profesor

Z příchodu do nového prostředí, na významnější školu, z návštěv koncertů, divadel a návratu obyvatelstva ke kultuře měl skladatel nesmírnou radost. Pravidelně se účastnil plzeňského hudebního života a začal získávat přátele mezi jeho představiteli. Brzy začal vystupovat jednak jako druhý dirigent symfonického orchestru, a jednak jako dirigent při uvádění svých děl. V prosinci 1919 uvedl na koncertu Hlaholu svou symfonickou báseň *Píseň života* s vojenským orchestrem 18. ppl., následující rok provedl Hlahol jeho baladu *Bojovnice* pro smíšený sbor a orchestr.¹⁴⁹ Balada byla podle dobových recenzí přijata kladně: *„Jinak však svědčí i tato skladba Bartovského o nesporném nadání, značně vyspělé technice kompoziční modernímu projevu se nijak nevyhýbající.“¹⁵⁰*

Koncem roku 1919 se skladatel stal druhým dirigentem Symfonického orchestru Osvětového svazu. První koncert, který měl řídit, se neuskutečnil. Koncert řídil až v květnu roku 1920 u příležitosti Mánesových oslav v plzeňském Městském divadle. Po tomto koncertě se však spolupráce s orchestrem vzdal, aby se mohl soustředit na výuku hudby.¹⁵¹ V roce 1920 byl totiž povolán do nově zřízené hudební školy jako učitel teoretických předmětů. Seznam jeho vyučovaných předmětů na hudební škole se rychle rozšiřoval. Již v roce 1923 začal vyučovat hudební předměty ve všech ročnících.¹⁵²

Spolu s hudebním skladatelem Oldřichem Blechou stál v roce 1922 u zrodu Hudebního uměleckého klubu, při jehož večerech se uskutečnila řada přednášek o hudbě. Bartovského a Blechu pojilo velké přátelství. Často byli v písemném kontaktu a mnohé dopisy vypovídají o osobě Josefa Bartovského: *„V Plzni není možno umělecky poctivě pracovat. Všechno, co podnikám v této oblasti je určeno k zetlívání v šuplíku, protože není zájem o to, co plzeňský skladatel píše, co dělá. Praha je vůči regionálním skladatelům také odmítavá... Prostě panuje*

¹⁴⁸ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (59), signatura LP 1220/3. Skladatel a pedagog.

¹⁴⁹ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1.* Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 7.

¹⁵⁰ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (1), signatura LP 1220/3. Koncert Hlaholu.

¹⁵¹ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele.* Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 93.

¹⁵² Tamtéž, s. 34.

*diletantství, mizérie, kýčarína, kavárenská politika, klepy a velikášství několika prázdných Gselhoferů, Kaliků, Holých, Císařů.*¹⁵³

Léta 1921 a 1922 byla pro Josefa Bartovského životním milníkem a splněním životního snu. Konečně se dočkal studia na konzervatoři. Na pražské Konzervatoři složil zkoušky z teoretických předmětů a byl přijat na mistrovskou školu do třídy slavného prof. Vítězslava Nováka. Do Prahy dojížděl každé pondělí. Studium spolu se zaměstnáním znamenalo nesmírný nápor. Na vzdělávání u prof. Nováka vzpomínal Bartovský takto: „*Studium u Nováka znamenalo pro mne úplné přetvoření kompoziční práce, přesná práce kontrapunktická, práce s tématem, instrumentování, vokální, klavírní a komorní technika skladební, vše zcela nové, a hlavně ryze moderní. Novák nikdy neslevil a dobře si po týdnu pamatoval, co jsme měli ve svých úlohách korigovat. Byl to učitel laskavý, pro všechny kompoziční problémy měl vždy přiléhavé a vtipné svoje definice a názvy.*“¹⁵⁴ V Praze Bartovský ještě docházel na přednášky Zdeňka Nejedlého a Leoše Janáčka (1854–1928).¹⁵⁵

Navzdory nabitému programu byla umělcova kompoziční činnost tohoto období velmi plodná. Složil množství orchestrálních skladeb, písňových cyklů, pár komorních skladeb, dokončil první partituru symfonie A dur a smyčcový kvintet se dvěma violami jako svou absolventskou práci. V této době skladatel provedl redakci všech svých skladeb, z nichž některé zničil, ostatní upravil a přijal pod novým opusovým očíslováním. V roce 1921 přeložil dílo „Harmonie“ od rakouského skladatele Ludwiga Thuilleho (1861–1907). Po letních prázdninách roku 1922 podal na cvičné škole žádost o studijní dovolenou, aby se mohl plně věnovat pražskému studiu. Žádost byla zamítnuta, a tak dojížděl do Prahy opět každé pondělí. Na konci roku 1922 dostal možnost stát se profesorem hudby, proto se studiem u Nováka skončil.¹⁵⁶ Následující rok začal soukromě připravovat kandidáty státních zkoušek z hudební teorie. O žáky neměl nouzi, protože v Plzni působil jako jediný, kdo učil intonaci, harmonii, dějiny hudby, pedagogiku i metodiku. Státní zkoušky z hudby byly zrušeny v roce 1950, do té doby stihl připravit celkem 85 žáků. Všichni z nich vykonali zkoušku s prospěchem.¹⁵⁷

¹⁵³ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 32754, signatura LP 421/259. Dopis Josefa Bartovského Oldřichu Blechovi.

¹⁵⁴ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 34.

¹⁵⁵ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 8.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 34.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 85.

Během následujících dvou let (1923 a 1924) skladatel vykonal státní zkoušku ze zpěvu, houslí, klavíru a varhan. Úspěšným složením zkoušek se Josef Bartovský stal ve svých 40 letech profesorem na státním mužském učitelském ústavu v Plzni.¹⁵⁸

3.2 Skladatel a kulturní pracovník Josef Bartovský

Po složení státní zkoušky se kulturní život prof. Bartovského rozběhl na plné obrátky. V roce 1924 začal pracovat v Jihoslovenské lize jako člen výboru a archivář. Pořádal jazykové kurzy na učitelském ústavu, kde přednášel srbochorvatštinu. Opět se vrátil ke skládání a vytvořil romanticky laděnou operu *Píseň modrých hor* op. 25 a pár dalších skladeb. V roce 1924, při stém výročí narození Bedřicha Smetany (1824–1884), pořádal sedmnáct přednášek o tomto českém velikánovi. Studium u prof. Nováka se Josef Bartovský v Plzni proslavil.¹⁵⁹

V březnu 1925 se díky pochopení šéfa plzeňské opery Antonína Bartáka uskutečnila na plzeňské scéně Bartovského opera *Píseň modrých hor*, jejíž premiéry se účastnila i skladatelova matka. Opera se těšila velkému úspěchu a Bartovského inspirovala k další kompoziční činnosti. Po premiéře opery skladatel nelenil a začal pracovat na své nejznámější opeře *Václav z Michalovic* op. 29. Práce byla v létě dočasně přerušena bolestnou událostí. Skladateli náhle zemřel otec František. Josef Bartovský v té době koupil rodinný domek v Mánesově ulici v Plzni (Jižní Předměstí), kde bydlel až do své smrti, a vzal k sobě svou matku. Za necelé dva měsíce přišla radostná zpráva, když se umělci narodil syn Jaromír. O rok později (1926) začal skladatel pracovat jako člen zkušební komise pro školy obecné a měšťanské.¹⁶⁰

Nezdarem dirigentské činnosti v roce 1920 se nedal odradit. Na podzim roku 1925 byla v Plzni založena tzv. Lidová filharmonie při Dělnické akademii. Jejím cílem bylo přivést publikum k hlubšímu zájmu o umělecky hodnotnou hudbu. Dirigentem tzv. Lidové filharmonie se stal prof. Josef Bartovský, který s ní uskutečnil na jaře roku 1926 první koncert. Hráči orchestru měli různé kvality a různá povolání, pro Bartovského bylo složité vést takový orchestr. Skladatel působil jako dirigent orchestru do roku 1928, kdy dirigentskou funkci převzal Antonín Barták. Od té doby působil Bartovský jako dirigent méně, obvykle uváděl

¹⁵⁸ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1.* Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 34.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele.* Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 35.

vlastní skladby. Lidová filharmonie nepřežila hospodářskou krizi třicátých let a v roce 1934 ukončila svou činnost.¹⁶¹

Josef Bartovský přednášel a účinkoval v Plzni a okolí na hudebních večerech. Začal psát publikace a záhy se stal hudebním referentem v časopise *Nová doba* (zde působil v letech 1925 až 1948).¹⁶² Od roku 1923 přispíval svými články do plzeňského hudebního časopisu *Za hudebním vzděláním* (do roku 1930), který ve dvacátých letech vydával jeho přítel Oldřich Blecha. Podílel se také na tvorbě časopisu *Hudební besídka* a od roku 1929 začal psát četné recenze a články do *Českého deníku*. Na Plzeňsku pořádal řadu přednášek (např. na Lidové univerzitě Husově v Plzni), vedl řadu kurzů pro lidové hudebníky a působil jako člen poroty *Soutěží lidové tvořivosti*.

V roce 1929 Josef Bartovský zahájil práce na obnově Pěveckého sdružení západočeských učitelů. V roce 1930 byly práce dokončeny a prof. Bartovský se stal jeho sbormistrem. Sdružení konalo koncerty v Plzni a po západních Čechách. Původně mužský sbor byl v roce 1933 rozšířen o sbor ženský a smíšený.¹⁶³ Skladatel vedl spolek 12 let, během kterých sdružení patřilo mezi nejlepší české sbory.¹⁶⁴ Bartovský rád propojoval hudební teorii s praxí, o čemž svědčí i zrod smyčcového orchestru na učitelském ústavu. Těleso založil umělec spolu se svými žáky v roce 1930. Všichni členové orchestru byli původně houslisté, proto profesor část z nich naučil hrát i na jiné smyčcové nástroje. Obvykle hráli na školních slavnostech a účinkovali při akademiích ženského ústavu.¹⁶⁵ I smyčcový orchestr učitelského ústavu se těšil vynikající kvalitě.

Přes velkou pracovní zátěž stále přibývalo umělcových skladeb. V následujících dvaceti letech vytvořil svá nejdůležitější díla. V této době byl v Plzni Josef Bartovský známou kulturní osobností.¹⁶⁶ V Československu byl i význačným teoretikem a znalcem svého oboru, proto

¹⁶¹ FIALA, Jaroslav. *Západočeská vlastivěda. Sv. 3, Hudba*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-122-9, s. 83.

¹⁶² BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 8.

¹⁶³ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (42), signatura LP 1220/3. Dobrá práce pěvců-učitelů.

¹⁶⁴ VRŠECKÝ, Josef. Zapomenutý skladatel. *Plzeňský deník*, č. 48, 1994, s. 6

¹⁶⁵ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 86.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 35.

mezi lety 1931–1938 zastával funkci recenzenta pro rukopisy hudebních učebnic na pověření ministerstva školství.¹⁶⁷

Ke konci třicátých let 20. století začal skladatel uvažovat o změně prostředí. V roce 1938 hledali na pražském učitelském ústavu profesora. Bartovský o podání přihlášky uvažoval, avšak došlo ke zhoršení zdravotního stavu jeho matky. Ani politická situace Bartovskému nenapovídala, aby změnil místo zaměstnání. Nakonec se rozhodl, že by mu nové prostředí prospělo a žádost podal. Místo už bylo ale obsazeno, a tak profesor zůstal v Plzni.¹⁶⁸

3.3 Skladatelská tvorba do druhé světové války

Na počátku této tvůrčí etapy se projevilo především studium Josefa Bartovského u prof. Vítězslava Nováka. Díky tomu Josef Bartovský rychle skladatelsky dozrál a začal pracovat na svých nejvýznamnějších a nejrozsáhlejších dílech. Novákův vliv je zde patrný obratem z romantismu k impresionismu. Vývoj této periody byl plynulý, ačkoliv občas se projevovaly skladatelovy experimenty.¹⁶⁹ Přibližně do roku 1927 je ve skladatelově díle po harmonické stránce patrný vliv českých impresionistů¹⁷⁰. V těchto skladbách měl velkou roli pětizvuk jako akord, který odpovídal duševní složitosti moderního člověka. Pak umělec pomalu začíná přecházet k expresionismu. Za předěl můžeme považovat atonální *Miniaturní suitu* pro housle a klavír op. 35. Toto období se vyznačuje systémy typickými pro expresionismus – atonálním a polytonálním. Polytonální zvukové kombinace se v umělcově díle začaly projevovat již v operě *Václav z Michalovic* op. 29 z roku 1926, avšak v tomto díle nejsou příliš výrazné.¹⁷¹ Tato etapa vyvrcholila ve třicátých letech, kdy se začal opět vracet k tonálnímu systému.

Skladby tohoto období zahrnují všechny hudební žánry. Obvykle se jedná o díla většího rozsahu, mezi které patří písňové cykly (*Písň osamění* op. 13, *Portugalské sonety* op. 24), sbory, kantáty, opery, I. klavírní koncert op. 43 (1934–1941), symfonické básně, komorní hudba i hudba scénická. Atonálními skladbami jsou *VIII. smyčcový kvartet* op. 28 (1930), *mužské sbory* (1930), opera *Žena v trojúhelníku* (1929–1930). Ve skladatelově období

¹⁶⁷ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, 86.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 35.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 23.

¹⁷⁰ Výraz impresionistickí používal prof. Očadlík, aby bylo zřejmé, že nelze ztotožnit příslušené české skladatele s impresionisty. Josef Bartovský. MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 23.

¹⁷¹ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 23–27.

expresionismu vznikaly však i díla tonální, jako byla *Suita pro violu a klavír* op. 41.¹⁷² V této periodě také zadal plzeňskému divadlu pod pseudonymem Jean Martens svou jedinou operetu *Okinuko*. Opereta svědčila o autorově hledání cesty k lidové tvorbě jiným způsobem než prostřednictvím lidových písní.¹⁷³

3.3.1 Hankovy písně op. 15

Na *Hankových písních* je vidět bezprostřední Novákův vliv. Jedná se o cyklus pěti písní pro vyšší hlas na text Václava Hanky. Vznikal v letech 1921–1922. Právě tyto písně spolu s *Portugalskými sonety* označil Bořivoj Mikoda za nejlepší z Bartovského písňových cyklů.¹⁷⁴ Písně jsou zajímavě dramaticky odstíněné a do detailu prokomponované.¹⁷⁵

3.3.2 Píseň z modrých hor op. 25

Opera *Píseň z modrých hor* byla napsána asi během šesti měsíců roku 1924. Jejím námětem je hra od Quida Maria Vyskočila (1881–1969) „Kouzlo jara a mládí“. Premiéra se konala 25. března roku 1925 a pro skladatele to byl radostný den. Tehdejší recenze o *Písni modrých hor* prohlašovaly: „*Píseň modrých hor* zasluhovala by pro svou důkladnost a důmyslnost, s jakou je pracována, aby nezůstala pouze lokální událostí a byla uvedena i na scéně jiné... Vnější úspěch byl velmi okázalý; všichni sólisté i dirigent obdarováni byli věnci, též autor libreta; skladatel pak obklopen byl celým květinovým hájem, v němž ani jiných cenných darů nescházelo.“¹⁷⁶

Avšak v jiné recenzi nebyl recenzent s operou příliš spokojený: „*Pravým vítězstvím dobra* by bylo bývalo v tomto případě – dát nadanému skladateli dobré libreto. To se bohužel nestalo. Mnohem lépe má se to na štěstí s hudbou. Ani ona není sice ve všem všudy obrněna proti výtkám.“¹⁷⁷ Opera je umělcovou subjektivní zповědí, zabývá se jeho osobními uměleckými problémy. V operě se řeší věčný boj mezi říší temného zla a říší modrých hor. V tomto zápasu dobra a zla se trpí i radují lidská srdce.¹⁷⁸

¹⁷² KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 41.

¹⁷³ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 36.

¹⁷⁴ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 22.

¹⁷⁵ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 78.

¹⁷⁶ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (3), signatura LP 1220/3. *Píseň modrých hor*.

¹⁷⁷ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (3), signatura LP 1220/3. *Z plzeňské opery*.

¹⁷⁸ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 11.

3.3.3 Portugalské sonety op. 24

Portugalské sonety vznikaly postupně mezi lety 1924–1926 a skladatel je napsal pro Julii Waldekovou, která byla představitelkou hlavní role v operě *Píseň modrých hor*. Josefa Bartovského nepochybně uchvátily verše Elizabeth Barretové-Browningové¹⁷⁹. Tyto verše jsou vášnivou výpovědí ženy, která se těžko vyrovnává s tím, že ji opustil milovaný muž.¹⁸⁰ „*Portugalské sonety op. 24 z let 1924–6 jsou skvělým dokladem hudební poesie Josefa Bartovského. Jsou psány pro mezzosoprán. Již volba tohoto hlasu nasvědčuje, že autor nechtěl svěřiti tak křehkou poesii hlasu jasnému a nechtěl ani vysloviti je hlasem nízkým, altem, jenž v tomto rozhodování byl mu příliš tragického timbru, než po jakém volala roztoužená krása veršů.*“¹⁸¹ V díle je, kromě velmi melancholických básní, zajímavá i zpěvní melodika, jež působí procítěně. Sonety jsou působivou poezií, čemuž napomohla i imprese, kterou získaly zhudebněním.¹⁸² Dílo bylo vysíláno v roce 1941 pražským rozhlasem. V Plzni se setkala s bouřlivými reakcemi při provedení v Plzeňském kruhu, kdy hrál na violu sám skladatel.¹⁸³

3.3.4 Václav z Michalovic op. 29

Historická opera o třech jednáních *Václav z Michalovic* je nejlepší opera od Josefa Bartovského.¹⁸⁴ Dílo vzniklo na stejnojmenný epos od Svatopluka Čecha (1846–1908), skladatelova oblíbeného básníka. Umělec ji věnoval k 25. výročí Městského divadla v Plzni¹⁸⁵, kde bylo dílo dvakrát nastudováno (1928 a 1946). Podnětem k jejímu vzniku byl úspěch opery *Píseň z modrých hor*. Děj vypráví příběh Václava z Michalovic, mladšího syna Bohuslava z Michalovic, který byl popraven roku 1621. Dílo zachycuje přerod mladého jezuitského novice Václava v odvážného bojovníka pravdy a spravedlnosti. Opera popisuje Václavovu lásku

¹⁷⁹ Elizabeth Barretová-Browningová (1806–1861). Anglická básnířka viktoriánského období. Sepsala mnoho děl, mimo jiné Portugalské sonety, kterými se Josef Bartovský inspiroval. *Encyklopedie Wikipedie*. [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné též online z: <https://bit.ly/3aGwKoV>.

¹⁸⁰ BOKŮVKOVÁ, Vlasta. K písňovému odkazu Josefa Bartovského. In: *Vokální tvorba a Rok české hudby 2004: (oblast hudební kompozice, interpretace a praktické reflexe)*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004. ISBN 80-7043-326-4, s. 13.

¹⁸¹ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. I*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 11.

¹⁸² KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 78.

¹⁸³ BOKŮVKOVÁ, Vlasta. K písňovému odkazu Josefa Bartovského. In: *Vokální tvorba a Rok české hudby 2004: (oblast hudební kompozice, interpretace a praktické reflexe)*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004. ISBN 80-7043-326-4, s. 13.

¹⁸⁴ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 23.

¹⁸⁵ BÍLEK, František. *Český směr: deník Československé strany národně socialistické na českém západě*, č. 237, 1927, s. 3.

k Ignacii, neteři plukovníka Martina de Hoeff-Huerty. V závěru opery Václav i Ignácie umírají.¹⁸⁶

Václav z Michalovic byl přijat ve všech ohledech kladně: „*J. Bartovský potvrdil dílem svým znovu: že je velmi talentovaný, že plně využil zkušeností z provedení první opery své, která neměla dobrého libreta. Vytvořil dílo dobré, cenné. Hovoří svým způsobem, svojí vlastní řečí hudební.*“¹⁸⁷ Stejných reakcí se opere dostalo i při jejím druhém provedení v roce 1946.¹⁸⁸

3.3.5 VIII. smyčcový kvartet op. 28

Ve smyčcovém kvartetu umělec vyjadřuje své otřesy v umělecké tvorbě. Vznikl v roce 1930 a jedná se o Bartovského jediný atonální kvartet. V díle je slyšet obrat ke zvukovému experimentování.¹⁸⁹ Kvartet má tři věty. Bartovský jím zahájil vrcholnou epochu své tvorby.¹⁹⁰ Věnoval jej Ondříčkovu kvartetu, který ho provedl roku 1935 v rozhlase.¹⁹¹

3.3.6 Žena v trojúhelníku op. 38

Atonální opera *Žena v trojúhelníku* vznikala v letech 1929–1931.¹⁹² Bartovský si tentokrát zvolil námět ze své současnosti. Tomu odpovídala i jeho snaha o kompozici moderní hudby, což potvrdil sám skladatel: „*Hudba má být vždy projevem, nikoli hrou s tóny. Mně je druhou řečí, zpovídám se a je opravdu z čeho se zpovídat. Moderní sujet vyžaduje moderní hudbu... V opere uslyšíme i jazzovou hudbu tam, kde jest nutno vyjádřit hudebně prostředí v němž se děj odehrává.*“¹⁹³ Jeho původní záměr bylo vytvořit operu k provedení v rozhlase, proto v díle dochází k rychlému střídání scén.¹⁹⁴ Děj se odehrává v Paříži a ukazuje problémy lásky. Točí se kolem osudu rodu bohatého markýze, v jehož rodě se vyskytují ženy se srdcem z kamene, jejichž život byl ukončen rukou milenců. Takto skončí i život markýzovy manželky Yvonny.¹⁹⁵

¹⁸⁶ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (16), signatura LP 1220/3. Josef Bartovský: *Václav z Michalovic*.

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 27.

¹⁹⁰ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. I*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 14.

¹⁹¹ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 104.

¹⁹² MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 27.

¹⁹³ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (28), signatura LP 1220/3. *Žena v trojúhelníku*.

¹⁹⁴ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (16), signatura LP 1220/3. *Žena v trojúhelníku*.

¹⁹⁵ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 49–50.

Opera byla původně zadána Národnímu divadlu v roce 1935, její provedení bylo ale odkládáno. Nakonec skladatel zadal dílo plzeňskému Městskému divadlu, kde premiéra proběhla roku 1937.¹⁹⁶ V recenzi opery byla především pochválena její hudební složka: „*Nechtěl bych užitečnému námětu nic vytýkat, kdyby jen tak nezdůrazňoval svou modernost a kdyby se neprohlašoval za zrcadlo mentality dnešní společnosti. Bartovský si moderní prostředí zúžil na úzký a vlastně již přežilý úsek moderního života lenošivých povýšenců, barových flákačů a periferní spodiny... Daleko lepší složkou opery je její hudební zpracování.*“¹⁹⁷ Uvedení nebylo u veřejnosti příliš úspěšné a hra se dočkala pouze dvou repríz.

3.3.7 Roald Amundsen op. 39

Sborová trilogie *Roald Amundsen* pro mužský sbor se v Plzni roku 1933 setkala s bouřlivým úspěchem. Skladatel ji věnoval pěveckému spolku Smetana v Plzni. Skladba je založena na odkazu norského polárního badatele Roalda Amundsena (1872–1928), vypráví o záchranné akci po zřícení vzducholodi Italia, při které Amundsen zahynul.¹⁹⁸

3.3.8 Per aspera ad astra op. 42

Symfonickou báseň *Per aspera ad astra* (1933) pro velký orchestr věnoval skladatel Příbramské filharmonii.¹⁹⁹ V díle skladatel popisuje uměleckou práci, jak se umělecké dílo přivádí na svět, autorův neklid a nejistotu s dílem, jak nové dílo způsobuje svému tvůrci bolest a z ní se rodí nové hodnoty v uskutečnění tvůrčího záměru.²⁰⁰ Nakonec je dílo dokončeno, tím přináší umělci svou první odměnu.²⁰¹ Skladbu Bartovský provedl s Příbramskou filharmonií v prosinci 1933: „*Symf. báseň Bartovského prozrazuje dokonalou techniku skladatelovu, instrumentace je na mnoha místech rutinérsky efektní; byla z celého večera provedena nejlépe, zvláště žestě zněly mohutně a neobvykle čistě.*“²⁰²

¹⁹⁶ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (16), signatura LP 1220/3. K premiéře Bartovského opery.

¹⁹⁷ Josef Bartovský: *Žena v trojúhelníku*. *Český deník*, č. 38, 1937, s. 9.

¹⁹⁸ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 15–16.

¹⁹⁹ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (16), signatura LP 1220/3. Večerem premiér.

²⁰⁰ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 32.

²⁰¹ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 16.

²⁰² Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (16), signatura LP 1220/3. Koncert Příbramské filharmonie.

3.3.9 Neteř biskupova op. 52 a Lopucha op. 53

Po provedení opery *Žena v trojúhelníku* se plzeňský skladatel snažil zpracovat naprosto odlišné téma. Ke konci třicátých let tak vytvořil dvě jednoaktové opery *Neteř biskupova* a *Lopucha* podle komedií chorvatského spisovatele Milana Begoviće (1876–1948). Dramatické dílo sám přeložil a upravil. Jedná se o jediné komické opery Josefa Bartovského. Díla měla být jakýsi druh zapomenutí a osvěžení z hrozící války. Autor obě opery označoval za hudební veselohry.²⁰³

Děj opery *Neteř biskupova* se odehrává v biskupské rezidenci v Orleansu v 18. století. Vypráví o lásce pážete Gastona a biskupovy neteře Jean Marie. Ta se musí provdat za starého, ale velmi bohatého markýze. Jean Marii se podaří z markýze vymámit velké množství peněz a společně s Gastonem utíká do Paříže. Všechna témata jsou situační a sledují jednotlivé nálady děje, čímž se opera odlišuje od všech předchozích skladatelových oper.²⁰⁴ Kvůli cenzuře premiéra díla proběhla až roku 1946.²⁰⁵

Lopucha je jedinou Bartovského operou, která má samostatnou další přehru. Děj je umístěn do chorvatské vesnice Zagora. Humor odpovídá venkovskému prostředí, je mnohem hrubší a drsnější. Přesto se postavy podobají postavám z opery *Neteř biskupova*. Vypráví o lásce mladé dívky Maši a venkovského chlapce Joca. Opera nikdy nebyla uvedena.²⁰⁶

3.4 Protektorát Čechy a Morava

Období druhé světové války bylo pro Josefa Bartovského tragickým i proto, že ztratil svou milovanou matku. V roce 1941 byl nacisty penzionován, do penze šel však s velkou nechtí. Své zaměstnání sice opustil, ale kompoziční práce se nevzdal. Zahájil tvorbu na *II. symfonii* op. 63, za kterou později získal první cenu ze Sudova fondu. Symfonii sám uvedl 10. dubna 1943 s Pražskou filharmonií²⁰⁷. Tehdy zemřela jeho matka a ve skládání nemohl nějaký čas pokračovat. Až v roce 1944 se stala jeho zpovědí symfonická trilogie *Ars longa, vita brevis*²⁰⁸ op. 73.

²⁰³ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (36), signatura LP 1220/3. Premiéra opery *Biskupova neteř* od Josefa Bartovského.

²⁰⁴ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 51.

²⁰⁵ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (36), signatura LP 1220/3. Premiéra plzeňských autorů.

²⁰⁶ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 53–54.

²⁰⁷ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (28), signatura LP 1220/3. Skladatel Josef Bartovský.

²⁰⁸ „Ars longa, vita brevis“. Latinské rčení. Lze přeložit jako „umění (učení) je dlouhé, život krátký.“ *Encyklopedie Wikipedie*. [online]. [cit. 2021-02-08]. Dostupné též online z: <https://bit.ly/3v0onBA>.

Ze světa tragických událostí druhé světové války skladatel unikl do světa hudby, a tak se i tato smutná etapa stala pro umělce velmi plodnou. Vznikla celá řada děl odlišných žánrů, z nichž většina byla reakcí na tehdejší události.²⁰⁹ Violoncellová symfonická báseň *Ex ponto* op. 57 vyslovila osudy českého národa za doby okupace, k osvobození se Bartovský vyjádřil ve svých čtyřech mužských sborech na slova Miloslava Matase (1909–1973).²¹⁰ Na konci války se mu podařilo vyrovnat se smrtí své matky ve skladbě *Matce*.

3.5 Po Únoru 1948

V roce 1948 vystoupil Josef Bartovský ze sociální demokracie, za níž v roce 1935 kandidoval do volebního zastupitelstva v Plzni,²¹¹ a vstoupil do KSČ. Stal se hudebním patronem v okresech Stříbro a Rokycany. Jako patron se snažil zvednout povědomí o hudbě v daných okresech. Podle jeho slov se spíše zaměřil na stříbrský okres, o kterém se domníval, že je budován na nových základech. Výsledkem patronské činnosti byla šestá Bartovského opera *Cesty usmíření*, jejíž libreto volil ze života havířů a muzikantů z rodného Stupenska.²¹²

V roce 1949 byl na krátký čas jmenován fondem národní obrany do funkce soudního znalce pro odhady klavírů a o rok později se stal instruktorem pro hudbu na základní škole ve Zbůchu, ani tam ale nepůsobil příliš dlouho. V této době uvedl cyklus devíti kantát *Zpívám ti, země* s plzeňským Hlaholem za doprovodu Plzeňského rozhlasového orchestru.²¹³

Po smrti klavíristy Oldřicha Filipovského dne 1. března 1949 převzal Bartovský vedení Plzeňského hudebního kruhu. Plzeňský hudební kruh zanikl v roce 1954, když Osvětová beseda v Plzni odmítla vzít na sebe režii večerů Kruhu.²¹⁴ V témže roce pořádal sérii přednášek ke 125. výročí narození Bedřicha Smetany. Na přednáškách Bartovský zahrál známé úryvky ze Smetanových děl. Většina přednášek se konala v rokycanském a stříbrském okrese, jejichž byl Bartovský patronem.²¹⁵ V témže roce při oslavě 65. narozenin uvedl ve Slovanské besedě při

²⁰⁹ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 36.

²¹⁰ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (28), signatura LP 1220/3. Skladatel Josef Bartovský.

²¹¹ Kandidátní listina. *Český deník*, č. 271, 1935, s. 2.

²¹² Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (49), signatura LP 1220/3. Z patronova zápisníku.

²¹³ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 36.

²¹⁴ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34641, signatura LP 1220/1.

²¹⁵ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (49), signatura LP 1220/3. Z plzeňských koncertních sálů.

koncertu Plzeňské filharmonie svou symfonickou báseň *Per aspera ad astra*. V ní se skladatel vyznal ze subjektivních životních a tvůrčích pocitů.²¹⁶

V roce 1953 vedení Divadla J. K. Tyla v Plzni Bartovskému přislíbilo, že mu zařadí do svého repertoáru jeho operu *Cesty usmíření*. Skladatele bolestivě zasáhlo, když se tak nestalo, a to ani na doporučení tvůrčí operní komise Svazu českých skladatelů. Na dopisy umělce divadlo nereagovalo.²¹⁷ Nebylo to však jediné dílo s podivným osudem. Například symfonická skladba *Kacerov* z roku 1920 se ztratila v pražském rozhlase a Bartovský ji musel znova napsat. Premiéra opery *Václava z Michalovic*, věnovaná plzeňskému divadlu k oslavám jeho 25. výročí, původně zadána na celý rok, byla provedena až poslední den divadelní sezóny (28. června 1928). Bartovský na to uvedl: „*Je mi smutně, co jsem těm pánům z rathauzu a městských jatek, té maloměstské smetánce udělal, že rozhodovala, co se má dávat a co ne. Já chodím kolem divadla s trnem v duši.*“²¹⁸

Na počátku padesátých let 20. století byly zřízeny kurzy pro lidové hudebníky, na něž skladatel vypracoval učební osnovy. Osobně vedl kurzy v Plzni, Nýřanech, Holýšově, Kralovicích a Blovicích. V roce 1956 se v Plzni a Karlových Varech zřídily kurzy pro neaprobované učitele hudby. Profesor Bartovský vypracoval osnovy těchto kurzů a začal zde vyučovat. Ještě před dokončením prvního ročníku byly zrušeny, a tak část žáků připravoval ke státnicím soukromě. Dne 27. března téhož roku získal čestný titul zasloužilý učitel v pražském Karolinu.²¹⁹

3.5.1 Znovu pedagogem

„*Josef Bartovský byl vynikající hudební pedagog... Byl průkopníkem nových hudebně výchovných metod. Kdo z nás by vděčně nevzpomněl na jeho hudební kabinet a pracovní hudební výchovy ve třetím poschodí učitelského ústavu v Tylově ulici?*“²²⁰

I přes veškerou snahu se skladateli nepodařilo získat zpět své místo na učitelském ústavu. Až v roce 1951 byla jeho penze ukončena povoláním na pedagogické oddělení plzeňské hudební školy. Na hudební škole vyučoval všechny teoretické předměty. Postupně přepracoval

²¹⁶ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (49), signatura LP 1220/3. Úspěch plzeňské filharmonie.

²¹⁷ VRŠECKÝ, Josef. Zapomenutý skladatel. *Plzeňský deník*, č. 48, 1994, s. 6.

²¹⁸ JANEČEK, Miloslav. Věrný svému rodnému kraji. *Plzeňský deník*, č. 44, 1994, s. 2.

²¹⁹ Vyznamenání zasloužilých a vzorných učitelů Plzeňského kraje. *Pravda: List Československé komunistické strany – odbočka Plzeň*, č. 25, 1956, s. 2.

²²⁰ VRŠECKÝ, Josef. Rozloučení se skladatelem J. Bartovským. *Pravda: List Československé komunistické strany – odbočka Plzeň*, č. 280, 1964, s. 3.

osnovy, aby splňovaly úroveň osnov státní konzervatoře a požadavky ke státní zkoušce z hudby. Bartovský nebyl příliš spokojený s některými kolegy na pedagogickém oddělení, protože podle něj nešli svým žákům příkladem. Často docházeli pozdě na hodiny, mnohým z nich nešlo o učení, ale spíše o zajištění příjmu. Na škole také založil v roce 1953 žákovský orchestr. Původně měl orchestr 16 hráčů, později se rozrostl o dalších 30 členů. Profesor se také postaral o vznik orchestrálního archivu. Od svého založení roku 1953 do roku 1958 těleso nastudovalo celkem 41 skladeb. Orchestr patřil k Bartovského nejoblíbenějším předmětům. O to víc ho těšilo, když strmě rostla jeho úroveň, několikrát dokonce vystupoval i mimo Plzeň.²²¹

V roce 1959 bylo oddělení uzavřeno a starý skladatel odešel definitivně do penze: „...povolání učitelské náleží k povoláním nejkrásnějším. Loučím se s ním nerad, dnes, kdy jsem již na jiné koleji. Zůstává mi jasné vědomí, že jsem svou práci vždy konal poctivě a naplno, že zejména mých posledních let na PO bylo mi ve znamení radostné práce a že zde byly úspěchy, že jsem své žáky přivedl tam, kam jsem byl povinen je přivést, že jsem jim dal vše, čeho budou ve svém povolání potřebovat.“²²²

Bartovský působil jako učitel celkem třicet sedm let, za svůj život učil na mnohých stupních škol. Pokud sem zahrneme i posledních osm let jeho učitelské kariéry na pedagogickém oddělení plzeňské hudební školy, strávil Josef Bartovský dohromady čtyřicet pět let jako pilný pedagog. Za svůj život dokázal vychovat řadu dobrých hudebníků, z nichž se mnozí zařadili do uměleckého a kulturního světa. Mezi tyto žáky patřil dirigent Národního divadla Josef Čech (1917–1990) nebo Jan Šefl (1919–1989), dirigent operetního orchestru plzeňského divadla, později košického rozhlasového orchestru.²²³ Několik jeho žáků působilo i na katedře hudební výchovy a kultury Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. Jimi jsou doc. Jaroslav Fiala (nar. 1929), doc. Vlasta Bokůvková (nar. 1931) a doc. Jana Jindrová (nar. 1940), jíž Josef Bartovský dokonce věnoval klavírní cyklus *Co život dal*.²²⁴

²²¹ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34813, signatura LP 1222/8. Mých osm let učitelských na ped. oddělení plzeňské hudební školy.

²²² Tamtéž.

²²³ JANEČEK, Miloslav. Věrný svému rodnému kraji. *Plzeňský deník*, č. 44, 1994, s. 2.

²²⁴ BOKŮVKOVÁ, Vlasta. K písňovému odkazu Josefa Bartovského. In: *Vokální tvorba a Rok české hudby 2004: (oblast hudební kompozice, interpretace a praktické reflexe)*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004. ISBN 80-7043-326-4, s. 12.

3.5.2 Podzim života

Ke konci svého života se Bartovský zabýval kompozicí instruktivních skladeb a revizí své starší tvorby. V roce 1959 začal působit na tzv. lidové konzervatoři při krajském Domu osvěty. Pro konzervatoř vypracoval učební osnovy pro devět teoretických předmětů, které osobně vyučoval. V tomto období sepsal své poslední pedagogické dílo „Škola pro smyčcový orchestr“²²⁵, které bylo vydáno roku 1967.

Jedinečnému uznání se skladateli dostalo až na sklonku života u příležitosti jeho 75. narozenin v roce 1959. Bartovského bývalí studenti několika generací vzdali hold a poděkování jeho pedagogické práci v kině Elektra. Asi 2000 z nich si zde vyslechlo symfonickou báseň Kacerov v podání rozhlasového orchestru. Skladatel svému příteli Miloslavu Janečkovi tehdy napsal: „... byla to Tvá myšlenka zařadit mne do cyklu Plzeňského jara: ukázat celé Plzni, že i já zde jsem, když ti ostatní chodí kolem mne netečně, že i moje dílo si zaslouží být uvedeno a dokonce ony skladby, které mohly být v Plzni uvedeny již před 30 lety...“²²⁶

V září 1963 zemřela jeho manželka Věnceslava. Přesto Josef Bartovský dokázal pokračovat v práci. Soukromě doučoval mladé hudebníky a připravoval je na zkoušky z hudby.²²⁷

3.6 Skladatelův skon

Posledním žákem staříčského skladatele byl Václav Sladký. Bartovský byl pro Sladkého prvním učitelem harmonie, Sladký byl pro Bartovského posledním žákem. Ve svém dopise „Vzpomínka na Josefa Bartovského“ vzpomíná poslední student na milého profesora: „*Nikdy nezapomenu, s jakou láskou starý pan profesor usedal ke klavíru, u kterého byl básníkem... Improvizoval vždy na konci mé učební hodiny pro své i mé potěšení. Když se se mnou loučil, říkával: „Vy jste můj poslední žák. Víc už jich nebude.“ Byli jsme vždy oba dost unaveni. On dokázal za hodinu tolik naučit. Jednou poznamenal na rohu mého sešitu dosud probrané učivo a další, které budeme příští hodinu probírat. Rozloučili jsme se toho večera, abychom se už nikdy nesešli.*“²²⁸ Profesor Josef Bartovský skonal v dopoledních hodinách 19. listopadu 1964

²²⁵ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34693, signatura LP 1230/16. Lektorský posudek.

²²⁶ JANEČEK, Miloslav. Věrný svému rodnému kraji. *Plzeňský deník*, č. 44, 1994, s. 2.

²²⁷ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34695, signatura LP 1221/2. Dopis od Františka Paly.

²²⁸ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34732, signatura LP 1221/39. Vzpomínka na Josefa Bartovského.

ve svém domě v Plzni.²²⁹ Jeho hrob můžeme najít na hřbitově v Dýšině²³⁰, vesnici nedaleko Plzně.

3.7 Skladatelská tvorba do umělcovy smrti

„Vždy, když překročí umělec svůj zenit, předkládá mu osud rozevřenou knihu života. A ukáže se, jsou-li vyrovnány obě položky: položka povinnosti umělcovy i výkaz toho, co jemu jest veřejnost dlužna. U Bartovského druhá položka naléhavější, on svým dosavadním dílem dal veřejnosti daleko více nežli přijal.“²³¹

Skladby z období druhé světové války jsou silně poznamenány smutkem, bolestí, ale i myšlenkami nespokojenosti a vzdoru. V tomto období vznikly skladby *Intimní svita* op. 56 pro smyčcový orchestr (1940), symfonická báseň *Ex ponto* op. 57 (1940–1941), několik písňových cyklů, komorní skladby. *II. symfonie cis moll* op. 63 (1941), cyklus devíti kantát *Zpívám ti, země* op. 81, a symfonická báseň *Ars longa, vita brevis* op. 73 (1944). Díla této etapy jsou výrazově velmi silná a ve své subjektivitě se stávají objektivně platná. V roce 1942 zkomponoval baletní pantomimu *Petrklíče*, která byla jakýmsi obživením skladatelovy tvorby.

V poválečné tvorbě vznikají díla většinou umírněného výrazu. Bartovský zkomponoval několik písňových cyklů a komorních skladeb. Větší skladby začínají vznikat kolem roku 1950 (*IX. a X. smyčcový kvartet* op. 18, *II. a III. sonáta pro violoncello a klavír*, *II. klavírní koncert pro levou ruku*). Vznikla i celá řada menších skladeb a opera na vlastní libreto *Cesty usmíření* op. 82 (1949–1953). Pro potřeby žákovského orchestru složil skladatel množství instruktivních skladeb. V posledních letech svého života přestal Josef Bartovský komponovat.²³²

3.7.1 Ex ponto op. 57

Ex ponto je pátou symfonickou básní Josefa Bartovského. Skladatel se nechal inspirovat Ovidiovými²³³ vyhnaneckými listy „Ex Ponto“. Svou předposlední symfonickou báseň psal umělec roku 1940. Dílo je plné žalu nad ztracenou svobodou národa. Autor truchlí nad vyhnanstvím českého lidu v jeho vlastní zemi, ale vyjadřuje i víru v opětovném nabytí svobody.

²²⁹ Zemřel skladatel profesor J. Bartovský. *Pravda: List Československé komunistické strany – odbočka Plzeň*, č. 278, 1964, s. 2.

²³⁰ Příloha č. 12.

²³¹ BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1*. Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 17.

²³² KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 42.

²³³ Publius Ovidius Naso (43 př. Kr.–18 po Kr.). Římský básník, kterého císař Augustus vypověděl z Říma. Zbytek svého života strávil ve vyhnanství u Černého moře. *Encyklopedie Wikipedie*. [online]. [cit. 2021-02-07]. Dostupné též online z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Publius_Ovidius_Naso.

Dílo bylo v roce 1942 poctěno cenou Československé akademie věd. Premiéra proběhla v květnu roku 1943 v pražském rozhlase.²³⁴

3.7.2 II. symfonie cis moll op. 63

Svou druhou symfonii složil Bartovský téměř 20 let po první. II. symfonie je Bartovského meditací o životě. Složil ji během tří podzimních měsíců v listopadu 1941. Vznikla na text básně „Vino silných“ ze sbírky „Svítání na západě“ od Otokara Březiny (1868–1929). Skladatelova druhá symfonie se stala jedním z jeho nejsilnějších děl.²³⁵ Dílo bylo provedeno několikrát, v roce 1943 za řízení samotného Josefa Bartovského, o rok později bylo uvedeno v pražském rozhlase.²³⁶

3.7.3 Petrklíče

Baletní pantomima Petrklíče byla druhou jevištní prací podle předlohy Svatopluka Čecha (první byla opera *Václav z Michalovic*). Pohádková satirická báseň byla převedena spíše do pohádkového baletního libreta. Balet *Petrklíče* vypráví o putování nebeských klíčů na zem, kde jsou zneužívány rozdílnými lidmi. O opětovném návratu klíčů do nebe, kde jsou roztrženy, aby opět spadly na zem. K provedení Bartovského baletní pantomimy však nedošlo.²³⁷

3.7.4 Ars longa, vita brevis op. 73

Ars longa, vita brevis je poslední symfonickou básní Josefa Bartovského. V symfonické trilogii jsou programem hudby skladatelovy problémy. V díle se psychicky vyrovnal se svým životním jubileem (60 let), jež bylo poznamenáno nacistickou okupací. Skladatel si uvědomuje příchod stáří, což v něm vyvolává melancholické pocity, protože je umělcem, který miluje život. Dále vzpomíná na své přátele, kteří již zemřeli. Vzpomíná na oběti nacistické okupace, aby se v závěru smířil s nevyhnutelností a zahleděl se vstříc budoucnosti, kterou hodlá naplnit další uměleckou prací. Na rozdíl od Bartovského druhé symfonické básně *Konfiteor*, která končí pesimisticky, *Ars longa, vita brevis* má zakončení smířlivé a optimistické. Skladba nebyla nikdy provedena.²³⁸

²³⁴ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 32.

²³⁵ Tamtéž, s. 33.

²³⁶ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 64–65.

²³⁷ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 57–58.

²³⁸ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 32–33.

3.7.5 Ve tmách op. 77

Písňový cyklus *Ve tmách* vznikl v roce 1946 na verše slepých básníků. Skladatel se v něm nořil hlouběji a hlouběji do světa nevidomých. Dílo mělo na Josefa Bartovského jistě velký vliv. Zřejmě pro něj bylo také inspirací k vytvoření rukopisné studie o Stanislavu Sudovi o několik let později.²³⁹

3.7.6 Zpívám ti, země op. 81

Cyklus devíti kantát *Zpívám ti, země* (1949) je umělcovým svědectvím o nacistické okupaci. Skladatel použil básně od západočeských básníků Josefa Bouzka (1901–1962), Karla Vokáče a Karla Fleissiga (1912–1976). Dílo pokrývá období od roku 1938 do května 1945. Ve skladbě zní tóny naděje, v závěru je oslavováno osvobození Rudou armádou. Dílo bylo provedeno 2. dubna 1950.²⁴⁰

3.7.7 Cesty usmíření op. 82

Poslední opera Josefa Bartovského *Cesty usmíření* vznikla na vlastní libreto podle několika novel z jeho sbírky „Lidé na okraji hudby“. V opeře se skladatel vyrovnal se svým krajem. Dílo podává obraz o životě horníků-hudebníků na přelomu 19./20. století. Vzhledem ke svému původu Bartovský využil řadu svých vzpomínek ze svého dětství. Děj se točí okolo dvou horníků, kteří se rozkmotřili kvůli drobnosti a jejich následném usmíření. Dále se příběh rozvíjí vyprávěním o jejich dětech Franckovi a Márince. Francek je dobrý muzikant, ale nešťastnou náhodou zabije člověka, a tak utíká, aby se živil jako potulný muzikant. V díle autor používá lidovou mluvu a hornický slang. Opera byla zpracována jako konverzační, jedná se hlavně o dialogy v krátkých větách. Dílo nebylo nikdy provedeno.²⁴¹

²³⁹ BOKŮVKOVÁ, Vlasta. K písňovému odkazu Josefa Bartovského. In: *Vokální tvorba a Rok české hudby 2004: (oblast hudební kompozice, interpretace a praktické reflexe)*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004. ISBN 80-7043-326-4, s. 13.

²⁴⁰ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (49), signatura LP 1220/3. Z plzeňských koncertních sání.

²⁴¹ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 39.

4 Skladatel Josef Bartovský

„Bartovského rozsáhlé dílo svědčí o velkém kompozičním talentu a vědomostním zázemí. Vyvěrá z optimistického životního postoje, z víry v člověka a z lásky ke svému rodnému kraji. Všímá si pozorně lidové písně a lidové poezie.“²⁴²

Skladatelský odkaz Josefa Bartovského čítá asi 180 titulů, z toho sedm oper. Mimo opusovou řadu zkomponoval řadu vážných skladeb různého obsahu a žánru, kompletní výčet je tedy nemožné vytvořit. Vzhledem k rozsáhlosti jeho tvorby je zřejmé, že většina skladeb zůstala v rukopisech, jen nepatrná část vyšla tiskem.²⁴³ Jeho dílo staví na optimistickém životním postoji, na víře v člověka a na lásce k rodnému kraji. Bylo vytvořeno člověkem nezdolným, usilovně pracujícím. Skladatelské profesi se věnoval po nocích, když zrovna nemusel vykonávat učitelské povolání, recenzentské činnosti nebo organizovat veřejné akce.²⁴⁴ Stopy práce v nočních hodinách jsou zcela viditelné v náladovém zabarvení mnohých jeho skladeb, hlavně skladeb z jeho mládí. V Bartovského tvorbě nenalezneme žádnou církevní hudbu, protože ta nesouhlasila s jeho světovým názorem. Jinak jeho dílo zaujímá všechny hudební žánry od forem malých až po rozměrné skladby komorní, symfonické i operní.²⁴⁵ Obvykle ve svých dílech reagoval na významné politické události i na své soukromé prožitky.

Zprvu Josef Bartovský hudebně vyrůstal bez odborného vedení. To je poznat i na jeho první kompoziční tvorbě. V jeho prvotinách je vidět velké nadšení, které však často nekorigoval. V té době nevěděl nic o harmonii, přesto se pouštěl do rozsáhlých skladeb. První studium u Otakara Bradáče jeho skladatelský talent příliš neusměrnilo. Až druhá etapa studia u prof. Bradáče v letech 1911–1912 znamenalo obrat v jeho skladatelské kariéře. Úplné skladatelské vypěstlosti dosáhl studiem u Vítězslava Nováka, díky kterému se vypracoval na dobrého hudebního praktika.²⁴⁶

Ve svém díle si pozorně všímá lidové písně a lidové poezie. Jeho tvorba se skládá především ze dvou základních jevů: lyriky a programní hudby. Lyrika je důkazem o bohatých citových oblastech skladatelovy tvorby. Bartovský byl mimořádně citlivý a pokorný. Rozuměl lidskému hlasu a celý život s ním pracoval. Těžištěm jeho rozsáhlé tvorby jsou díla hudebně

²⁴² JANEČEK, Miloslav. Věrný svému rodnému kraji. *Plzeňský deník*, č. 44, 1994, s. 2.

²⁴³ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 22.

²⁴⁴ JANEČEK, Miloslav. Věrný svému rodnému kraji. *Plzeňský deník*, č. 44, 1994, s. 2.

²⁴⁵ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956, s. 20–21.

²⁴⁶ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 65, s. 38.

dramatická, symfonická a vokální. Někdy však jeho dílům chybí tvůrčí osobitost, především vlivem jisté jednotvárnosti. Vedle toho však dovedl napsat překrásnou melodii nebo dílo velkého společenského dosahu. Mezi tato díla řadíme obě symfonie, symfonickou trilogii *Ars longa, vita brevis*, operu *Václav z Michalovic* a některé kantáty – *Roald Amudsen* a *Máchův Máj*.²⁴⁷

Josef Bartovský skládal svá díla velmi rychle. Své kompozice nejprve harmonicky a formálně načrtl. Pokračoval instrumentální prací, která byla jeho nejoblíbenější částí skladatelského procesu. Většinou komponoval současně více než jednu skladbu, aby svou práci mohl objektivně hodnotit. Často tvořil vedle velkých děl díla kratší, aby se k většímu dílu vrátil s odstupem. Několikrát za život provedl i rozsáhlou revizi svých skladeb. Nezřídka docházelo i ke změně původního opusového očíslování (například po studiu u Vítězslava Nováka). Právě proto opusové očíslování není chronologické, někdy se při číslování řídil podobností obsahu skladeb, jindy formou. Tímto k sobě řadil kompozice, které vznikly v různých časových etapách.²⁴⁸ Poslední změny ve své tvorbě Bartovský realizoval ke konci života.

²⁴⁷ JANEČEK, Miloslav. Věrný svému rodnému kraji. *Plzeňský deník*, č. 44, 1994, s. 2.

²⁴⁸ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 39.

5 Pedagogické dílo

„Pedagogickou činnost Josefa Bartovského zdůrazňují některé jeho učebnice a příručky, které současně dávají nahlédnout do systému jeho práce.“²⁴⁹

5.1 Učebnice

Josef Bartovský za svůj život sepsal řadu učebnic, z nichž pouze pár vyšlo tiskem. Tyto učebnice jsou založeny na dlouhé skladatelově učitelské praxi. Obvykle se jedná o syntézu jeho pedagogické činnosti, vzhledem k poznatkům této doby jsou velmi dobře promyšlené a propracované. Většina učebnic byla určena učitelům, aby podle nich vedli své žáky. Obvykle byly vydávány v plzeňském hudebním nakladatelství Theodora Mareše.²⁵⁰ Bartovského první učebnicí byla „Učebnice elementární nauky o hudbě v praktických příkladech“ (1930).

5.1.1 Učebnice elementární nauky o hudbě v praktických příkladech

„Učebnice elementární nauky o hudbě v praktických příkladech“ měla sloužit jako úvod do hudební nauky. Jedná se o krátkou učebnici (40 stran), která je založena především na praktických cvičeních (celkem 100 cvičení) a hudebních diktátech.²⁵¹

5.1.2 Cvičebnice zpěvu sborového

Na podobných základech jako „Učebnice elementární nauky o hudbě v praktických příkladech“ stojí i „Cvičebnice zpěvu sborového“ (1930). Ta je rozdělena na čtyři oddíly – pro sbory jednohlasé, dvojhlasé, trojhlasé a čtyřhlasé. Staví hlavně na Battkeho metodě.²⁵² Učebnice u čtenáře předpokládá jistou představu o intonaci a znalost všech základních hudebních disciplín. Založena je především na praktických notových příkladech a orientačních cvičeních pro každodenní opakování. Jako příklady obvykle slouží skladby Josefa Bartovského a lidové melodie. Čtenář by si měl osvojit denními cvičeními základy intonace od jednohlasu, postupně až k harmonii čtyř i šestihlasé (různé písně). Jejím účelem bylo především vychovat

²⁴⁹ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 88.

²⁵⁰ ŠPELDA, Antonín. *Plzeň: Průvodce hudební Plzeň*. Plzeň: Krajský výbor Svazu zaměstnanců škol, vědy, umění a tisku, 1960, s. 39.

²⁵¹ BARTOVSKÝ, Josef. *Učebnice elementární nauky o hudbě na základě metody tonální a v praktických příkladech*. V Plzni: Theodor Mareš, 1930.

²⁵² Battkeho Primavista metoda. Intonační metoda vytvořená německým pedagogem Maxem Battkem (1863–1916). Jejím hlavním znakem je snaha o komplexní rozvoj hudebního sluchu. *Hudební Pedagogika*. [online]. [cit. 2021-02-10]. Dostupné též online z: <https://hudebni-pedagogika.webnode.cz/studijni-materialy/slovnicek-hudebne-pedagogicky-pojmu/>.

žáky k praktickému osvojení sborového zpěvu. Učebnice byla zamýšlena především pro učitelské ústavy a hudební a pedagogické střední školy.²⁵³

5.1.3 Zpěvu dar všech srdcí vroucích

Učebnice „Zpěvu dar všech srdcí vroucích“ (1941) je podrobnější kniha metodiky a praxe při vyučování zpěvu. V učebnici se Bartovský zabývá zhodnocením školní práce při zpěvu, zdůrazňuje ovládání intonace a zpěvu z not pro budoucí učitele. Zdůrazňuje zde psychologický přístup učitele k žákům méně hudebně nadaným. Učitelům radí, jak rovnoměrně rozdělit učivo do jednotlivých předmětů.²⁵⁴ Autor se nesnaží v knize soustředit pouze na zpěv jako vyučovací předmět, ale jeho snahou je rozvinout čtenářův hudební sluch. Učebnice není zaměřena pouze na učitele, ale i na každého, kdo se hudbě věnuje. Bartovský ji doporučuje pro všechny stupně škol.²⁵⁵

5.1.4 Problém výcviku sluchového při vyučování hudební harmonie

Učebnice „Problém výcviku sluchového při vyučování hudební harmonie“ vznikla v roce 1949, ale nikdy nebyla vydána. Měla cílit především na lidové hudebníky, kteří již měli elementární znalost hudební nauky. Harmonie měla čtenářům dát základy k dalším hudebním disciplínám a měla zlepšit jejich hru na hudební nástroje.²⁵⁶

5.1.5 Škola pro smyčcový orchestr

Vydání učebnice „Škola pro smyčcový orchestr“ (1967) se Josef Bartovský nedožil. Autor ji sepsal jako tvůrčí závazek k 15. výročí osvobození ČSR. Učebnice byla zaměřena na výuku v hudebních školách a pro začínající orchestry lidové tvořivosti. Byla sepsána na základě celoživotní Bartovského praxe. V lektorském posudku si prof. Karel Pravoslav Sádlo (1898–1971) učebnici chválí: „*Dílo je psáno na základě velkých zkušeností a je neobyčejně potřebné a použitelné.*“²⁵⁷

Škola pro smyčcový orchestr obsahuje dvě části, z nichž první je textová. V této části očekává od učitele velkou praxi u dirigentského pultu a od žáků vyžaduje střídání ve hře na

²⁵³ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (16), signatura LP 1220/3. Něco o sborovém zpěvu.

²⁵⁴ BARTOVSKÝ, Josef. *Zpěvu dar všech srdcí vroucích: kniha metodiky a praxe při vyučování zpěvu*. V Plzni: nákladem Theodora Mareše, 1941.

²⁵⁵ Zpěvu dar všech srdcí vroucích. *Národní učitel: věstník Jednoty učitelstva národních škol*, č. 2, 1941, s. 21.

²⁵⁶ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 89.

²⁵⁷ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34693 (80), signatura LP 1220/16. Lektorský posudek.

housle a violu. Metodický postup je založen především na cvičení samostatného smyčcového orchestru, dále na cvičení orchestru jako doprovázejícího i jako orchestru s vlastní samostatnou melodií. Druhá část se skládá z instruktivních příkladů. V lektorském posudku prof. Sádla je většina z cvičení označených jako vynikající, a dokonce některá z nich jako neocenitelná.²⁵⁸

5.1.6 Nauka o orchestru a základy instrumentace

„Nauka o orchestru a základy instrumentace“ měla být Bartovského nejrozsáhlejší učebnice. Dílo však autor nikdy nedokončil. V učebnici jsou nejprve rozděleny hudební nástroje podle různých vlastností, např. formátu, tónového rozsahu, ovládání apod. Čtenář musí mít absolutní znalost orchestrálního zvuku. Učebnice opět obsahuje řadu praktických cvičení instrumentace.²⁵⁹

5.2 Pedagogické příručky

Josef Bartovský vydal i několik velmi populárních hudebních příruček. Obvykle měly pomoci žákům a čtenářům do hudby nezasvěceným. Teoretickými příručkami jsou velmi stručné „Základy hudební harmonie“, „Přehled forem a nauky o hudebních nástrojích“ a „Slovníček cizích slov v notovém tisku“.²⁶⁰

Příručka „Základy hudební harmonie“ slouží jako úvod do studia hudební harmonie. Knížečka začíná popisem toho, jaký význam má slovo harmonie v hudbě a pokračuje ke složitějším konceptům (noty průchodné, modulace apod.). Žák by měl mít po nastudování příručky základní přehled o hudební harmonii.²⁶¹

Příručka „Přehled forem a nauky o hudebních nástrojích“ obsahuje základní teorii o hudební nauce a popis praktického provozování hudby. V jejím závěru se nachází věta, která v podstatě vystihuje Josefa Bartovského: „*Jen u pravého zdroje hudby pocítíme nejšťastnější chvíle žití!*“²⁶²

V krátké příručce „Obrazy z dějin hudby“ (1932) se Josef Bartovský snaží o stručný popis vývoje hudby. V příručce je většina představitelů jednotlivých hudebních období pouze

²⁵⁸ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34693 (80), signatura LP 1220/16. Lektorský posudek.

²⁵⁹ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 90.

²⁶⁰ FOCH, Václav. *Bibliografický katalog Československé republiky*. Praha: Národní a univerzitní knihovna, 1946, s. 3.

²⁶¹ BARTOVSKÝ, Josef. *Základy hudební harmonie*. 4. vydání. V Plzni: Theodor Mareš, 1945.

²⁶² BARTOVSKÝ, Josef. *Přehled forem a nauky o hudebních nástrojích*. 3. vydání. V Plzni: Theodor Mareš, 1944.

zmíněna. U některých ale autor popisuje i jejich konfrontaci s politickým vývojem dané doby.²⁶³ Speciálně zaměřenou je příručka „Píšeme noty“, která má sloužit jako návod pro psaní, rozepisování a opisování not.²⁶⁴

5.3 Instruktivní skladby

Ve své pedagogické činnosti Josef Bartovský uplatnil i svou skladatelskou profesi. Pro své studenty vytvořil celou řadu instruktivních skladeb. Pro svůj žakovský orchestr zkomponoval *deset malých skladeb* op. 34. Některé z těchto skladeb jsou uvedeny v učebnici „Škola pro smyčcový orchestr“. Význačná je i instruktivní skladba *Koncertina* z roku 1955 pro orchestr pedagogického oddělení hudební školy. V roce 1961 složil cyklus *Osm drobných skladeb pro sborový kvartet a klavír*, který připomíná zmíněných *deset malých skladeb*.²⁶⁵

²⁶³ BARTOVSKÝ, Josef. *Obrazy z dějin hudby: pro učitelské ústavy (pedagogické akademie) pro školy střední a hudební jakož i pro soukromé studium*. V Plzni: Theodor Mareš, 1932.

²⁶⁴ BARTOVSKÝ, Josef. *Píšeme noty: příručka pro psaní, opisování a rozepisování not*. V Plzni: Theodor Mareš, 1945.

²⁶⁵ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 90–91.

6 Josef Bartovský jako literát a hudební referent

*„Bartovského činnost umělecká a literární je velmi rozsáhlá; Bartovský také značnou měrou přispěl k obohacení kulturního života Plzně, přesto však větší dosah má jeho práce pedagogická.“*²⁶⁶

6.1 Literární činnost

K ucelení obrazu osoby Josefa Bartovského je nutné vzpomenout i na několik jeho literárních pokusů. Skladateli se podařilo uveřejnit v časopise *Nová doba* několik novel z jeho vlastní sbírky „Lidé na okraji hudby“ (pod pseudonymem Antonín Stupenský). Úspěšné bylo i vydání vzpomínkové brožury o jeho učiteli Norbertu Kubátovi. Bohužel všechna ostatní díla zůstala v rukopisech.²⁶⁷

Svůj život se skladatel snažil přiblížit široké veřejnosti v románu s autobiografickými prvky „Sonáta Viléma Janského“. V něm se autor vrátil ke svému dětství a rodnému Stupensku.²⁶⁸ V rukopise zůstala i monografie o plzeňském hudebním skladateli Josefu Floriánovi. Ke konci svého života si umělec vyžádal z Deylova ústavu pro slepé životopisnou studii o plzeňském hudebním skladateli Stanislavu Sudovi, zpracovanou Karlem Kalíkem.²⁶⁹ Práci na monografii o Sudovi dokončil v roce 1963 a ihned ji začal připravovat na vydání. Nakonec i tento literární pokus zůstal pouze rukopisem, protože skladatel zanedlouho zemřel.²⁷⁰

6.2 Novinářská činnost

Dohromady 14 let (1923–1931 a 1942–1948) působil skladatel Josef Bartovský jako hudební referent plzeňského tisku. Psal pravidelně pro časopis *Nová doba*, deník *Český deník* a příležitostně pro deník *Český směr*. Referáty psal o koncertech a divadelních hrách, své dojmy se snažil zaznamenat zpravidla hned po skončení představení. Kromě kritiky se věnoval i důležitým plzeňským a pražským hudebním událostem, psal nekrology a sledoval různá jubilea a výročí. Při kritice využíval své hudební znalosti, interprety dovedl pochválit, ale při

²⁶⁶ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 98.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 94.

²⁶⁸ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

²⁶⁹ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 94.

²⁷⁰ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34695, signatura LP 1221/2. Josef Bartovský: „Stanislav Suda“ /život a dílo skladatele/.

špatném provedení se nebál vyjádřit svůj názor. Bartovský například velmi pochválil provedení opery *Debora* od Josefa Foerster: „... *byl to svátek v Plzni, za který nemůžeme dosti býti Mistru Foersterovi vděční. Kéž bylo nám přáno obdivovat i ostatní jevištní dílo Mistrovo! A zachovati si ty čisté pocity, s kterými opouštěli jsme divadlo, pocity radosti, vděčnosti, ale i hrdého doznání, že máme díla, která věčně budou svěží!*“²⁷¹ V recenzi na scénickou hudbu ke „Králi Oidipus“ od Stanislava Sudy ml. se zase nebál hudební stránku naprosto zkritizovat: „*Posluchač jest vděčen, když je v orchestru – ticho. Pak může sledovati děj a dozná, že se Oidip i v přítomném rouše bez hudby takového rázu obejde.*“²⁷²

V Bartovského recenzích je vidět autorova hluboká znalost recenzovaného díla, jeho styl psaní byl archaický, často obohacený o básnické obraty. Umělec vždy velmi kladně hodnotil skladby největších skladatelů. Kromě Smetany a Fibicha, byl jeho oblíbencem Vítězslav Novák. Jako učitel hudby byl častým návštěvníkem a referentem žakovských hudebních večerů.

Pět let (1924–1929) Bartovský pravidelně přispíval do rubriky v *Listech hudební matice*. V ní každý měsíc podával zprávy o koncertech, operních premiérách i o životě ochotnických spolků. Ve 20. a 30. letech byl tvůrcem obsahů oper a baletů v divadelních programech. Po roce 1948 se pravidelné novinářské činnosti vzdal.²⁷³

²⁷¹ BARTOVSKÝ, Josef. Jos. B. Foerster: *Debora*. *Český směr*, č. 45, 1923, s. 3.

²⁷² BARTOVSKÝ, Josef. Scénická hudba ke *Králi Oidipu*. *Český směr*, č. 64, 1923, s. 3.

²⁷³ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962, s. 98.

Závěr

Josef Bartovský naplnil celý svůj život prací, která utvářela jeho osobnost. Na první pohled to byl umělec málomluvný, někomu by připadal dokonce neveselý. Po bližším zkoumání ale vidíme vzdělaného člověka plného emocí. Člověka, který pečlivě pozoruje své okolí a veřejný i politický život. Umělce, který všechny tyto nevyslovené pocity vkládá do své skladatelské tvorby. V mnoha ohledech nám může život Bartovského připomínat životní běh a osudy Leoše Janáčka. Janáček také vyučoval na učitelském ústavu (brněnském), pracoval jako dirigent filharmonie, sbormistr pěveckého sdružení, kritik, hudební referent a autor učebnic. Oběma se podařilo získat nejvyšší hudební vzdělání až v dospělosti, i když po něm tolik toužili už v mládí. Dlouhou dobu bylo jejich dílo opomíjeno. Až když bylo Bartovskému kolem padesáti let, tak si jeho skladeb všimly některé rozhlasové stanice a umělecké instituce. Jeho díla, na rozdíl od těch Janáckových, však nepronikla mimo plzeňskou oblast.

Bartovský svou celoživotní prací ovlivnil hudební vývoj Plzně a západočeského regionu v mnoha oblastech. Nejvýraznější byl jeho vliv v oblasti pedagogické. Bohužel se tomuto plodnému skladateli, hudebnímu kritikovi a oblíbenému pedagogovi nedostalo za jeho poctivou práci dostatečného uznání. Situace se nezměnila ani šedesát let po jeho smrti. Dnes je dokonce osoba Josefa Bartovského zapomínána úplně. To dokládá i pokles počtu novinových článků o něm v posledních dvou dekadách. Příčinou tohoto jevu je stárnutí Bartovského žáků, autorů většiny těchto článků.

O Bartovském nebyla dosud sepsána žádná monografie. Nejrozsáhlejší studií je diplomová práce Mgr. Jany Klenkové-Tomažičové, která obsahuje mnoho unikátních informací. Korespondence, výstřižky novinových článků a velké množství Bartovského hudebnin se nachází v Archivu města Plzeň. Další případní badatelé se mohou opřít o tento zdroj. Z řad pamětníků poskytl důležité informace muzikolog Jaroslav Fiala, který Josefa Bartovského poznal z pozice žáka.

Cílem této práce bylo podat ucelené informace o životě a díle Josefa Bartovského. Takto seříděné informace by mohly pomoci pozvednout povědomí o tomto skladateli, dnes již téměř zapomenutém. Práce byla proto rozdělena do šesti kapitol, z nichž tři nejrozsáhlejší se věnují životu a dílu umělce. Studie se z větší části věnuje Bartovského skladební tvorbě než pedagogickému dílu. Skladatel totiž do svých hudebních děl vkládal své pocity, díky kterým je možné lépe poznat jeho osobnost.

Práce je uvedena stručným představením skladatelovy rodné obce Stupno. Pro lepší orientaci v obecných souvislostech se v první kapitole nachází krátký přehled hudebního vývoje západních Čech a Plzně od druhé poloviny 19. století do šedesátých let 20. století. Další podkapitola se věnuje rodu Bartovských a rodičům skladatele. V poslední části kapitoly je popsán umělcův raný život, jeho studia na reálce v Plzni a na speciálním kurzu pro pedagogy v Praze. Druhá a třetí kapitola jsou zaměřeny na jednotlivé skladatelovy životní etapy. Po každé této etapě následuje popis kompoziční tvorby a stručná charakteristika některých jeho hudebních děl z daného období. Většina skladeb z těchto kapitol byla veřejně provedena. Jsou zde však i díla, která měla pro skladatele velkou citovou hodnotu. U veřejně provedených skladeb se často nachází i dobová recenze z tehdejšího tisku. Většina těchto recenzí hodnotí hudební stránku Bartovského skladeb jako velice podařenou. Některé informace o hudební kvalitě těchto skladeb pochází z knihy *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*²⁷⁴ od Bořivoje Mikody. Ve čtvrté kapitole je obsažena charakteristika Bartovského kompoziční práce, které se věnoval většinou po nocích. Předposlední kapitola se zabývá jeho pedagogickým dílem. To částečně umožňuje nahlédnout do systému jeho pedagogické práce (například tím, že Bartovský zdůrazňuje praktická cvičení). Šestá kapitola se snaží stručně ukázat i literární stránku osobnosti skladatele. Žádné jeho literární pokusy nedosáhly většího úspěchu a většina zůstala v rukopisech. Významnějším přínosem byla Bartovského dlouholetá novinářská činnost. Jako hudební referent a kritik využíval své odborné znalosti, a tím i nemalou částí přispěl k vývoji kulturního života města Plzně.

²⁷⁴ MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956.

Summary

Josef Bartovský was a Pilsen composer, music critic, choirmaster and teacher. He was born on 3 December 1884 in Stupno, a village about 20 kilometres from Pilsen. From his early childhood, he showed great musical talent. When he was eight years old, he started to take lessons with Karel Skalický, a musician living in Stupno. He got his first systematic musical education at Pilsen secondary school where he was also taught by the composer Norbert Kubát. When he graduated from the secondary school, Bartovský wanted to study at the conservatory. As the costs of studying at the conservatory would be too high for his family he went on to study at a special course for teachers in Prague.

Having finished the course, Bartovský started to teach in the Rokycany region where he taught successively at schools in Hůrky, Strašice, Němčovice and Mýto. However, he had not given up his dream of studying music. He took lessons with the musicians Otakar Bradáč and Karel Stecker. In Němčovice, he composed his first opera *U zlatého slunce* and was getting ready for taking state music exams. In 1912, he married Věnceslava Marie Hermanová, a daughter of Radnice headmaster, and was planning to start a family. Nevertheless, his plans were interrupted by the onset of the First World War.

Bartovský spent most of the war years abroad. During his stay in Vienna, he studied music theory with Manuel Nanzoni, professor at the Bologna Conservatory. It was the period when he composed the symphonic poem *Konfiteor*, in which he reflected his feelings concerning the death of his two brothers in the war. After the First World War, Bartovský worked in Pilsen where he soon joined local musical activities. He had a short stint as the conductor of Osvětový Svaz Symphony Orchestra and together with the composer Oldřich Blecha he was a cofounder of Pilsen Hudební umělecký kruh organization.

In 1922, he graduated from the master's school at the Prague Conservatory under the guidance of the composer Vítězslav Novák. Two years later, he was appointed professor at the Teacher Training College in Pilsen. In the West Bohemian metropolis, he started to work as the conductor of the Lidová filharmonie orchestra and as the choirmaster of the Pěvecký sbor západočeských učitelů. For fourteen years, he worked as a music journalist and critic in newspapers and magazines (*Nová doba*, *Český deník*, *Český směr*). In the period before the Second World War, Bartovský composed his most important works – the operas *Václav z Michalovic* and *Piseň z modrých horů*, *Portugalské sonety*, etc.

During the Second World War, the composer was forced to retire. He dedicated his free time to composing. In 1948 he joined the Czechoslovakian Communist Party and became the patron of music in Rokycany and Stříbro districts. He devoted his time mainly to teaching. From 1951 he started to work at the Pilsen School of Music. Bartovský finally retired in 1959 but he still taught young musicians privately and prepared them for music exams until the end of his life. Josef Bartovský died on 19 November 1964 in his house in Pilsen. During his life he composed about 180 compositions, wrote several textbooks and educated a number of teachers and successful musicians. The objective of this bachelor's thesis is to provide comprehensive information about the life and work of Josef Bartovský.

Seznam literatury a pramenů

Archivní prameny

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 32754, signatura LP 421/259. Dopis Josefa Bartovského Oldřichu Blechovi.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34641, signatura LP 1220/1.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34695, sign. LP 1221/2.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (1), signatura LP 1220/3.

Koncert Hlaholu.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (3), signatura LP 1220/3. Píseň modrých hor.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (3), signatura LP 1220/3.

Z plzeňské opery.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (11), signatura LP 1220/3. I. orchestrální večer plzeňských skladatelů.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (16), signatura LP 1220/3.

Josef Bartovský: Václav z Michalovic.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (16), signatura LP 1220/3.

K premiéře Bartovského opery.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (16), signatura LP 1220/3.

Koncert Příbramské filharmonie.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (16), signatura LP 1220/3.

Něco o sborovém zpěvu

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (16), signatura LP 1220/3.

Večerem premiér.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (16), signatura LP 1220/3.

Žena v trojúhelníku.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (28), signatura LP 1220/3.

Skladatel Josef Bartovský.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (36), signatura LP 1220/3.
Premiéra opery Biskupova neteř od Josefa Bartovského.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (36), signatura LP 1220/3.
Premiéra plzeňských autorů.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (28), signatura LP 1220/3.
Žena v trojúhelníku.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (42), signatura LP 1220/3.
Dobrá práce pěvců-učitelů.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (49), signatura LP 1220/3.
Skladatel Bartovský opět předsedou Plzeňského hudebního kruhu.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (49), signatura LP 1220/3.
Z patronova zápisníku.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (49), signatura LP 1220/3.
Z plzeňských koncertních sálů.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (49), signatura LP 1220/3.
Úspěch plzeňské filharmonie.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34680 (59), signatura LP 1220/3.
Skladatel a pedagog.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34693, signatura LP 1230/16.
Lektorský posudek.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34695, signatura LP 1221/2. Dopis
od Františka Paly.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34695, signatura LP 1221/2. Josef
Bartovský: „Stanislav Suda“ /život a dílo skladatele/.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798 (49), signatura LP 1220/3.
K pětadesátinám Josefa Bartovského

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34732, signatura LP 1221/39.
Vzpomínka na Josefa Bartovského.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34798, signatura LP 1221/105. Josef Bartovský: Má učitelská léta na Rokycansku (Kulturní přehled Rokycany, září 1962, s. 8–13). Zaznamenal J. Kyncl.

Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34813, signatura LP 1222/8. Mých osm let učitelských na ped. oddělení plzeňské hudební školy.

Archiv města Plzně, fond Sběrka matrik západních Čech, signatura Stupno 17. Matrika 1873–1881.

Archiv města Plzně, fond Sběrka matrik západních Čech, signatura Stupno 18. Matrika 1881–1888.

Státní okresní archiv Rokycany, fond AO Stupno. Kronika obce 1923–1938.

Státní okresní archiv Rokycany, fond MNV Břasy. Kronika obce 1924–1977.

Státní okresní archiv Rokycany, fond NŠ Stupno, č. inventární 451. Kronika obecné školy 1876–1906.

Státní okresní archiv Rokycany, fond OB Stupno, č. inventární 6. Kronika občanské besedy 1879–1938.

Literatura

BARTOVSKÝ, Josef. *Obrazy z dějin hudby: pro učitelské ústavy (pedagogické akademie) pro školy střední a hudební jakož i pro soukromé studium*. V Plzni: Theodor Mareš, 1932.

BARTOVSKÝ, Josef. *Píšeme noty: příručka pro psaní, opisování a rozepisování not*. V Plzni: Theodor Mareš, 1945.

BARTOVSKÝ, Josef. *Přehled forem a nauky o hudebních nástrojích*. 3. vydání V Plzni: Theodor Mareš, 1944.

BARTOVSKÝ, Josef. *Učebnice elementární nauky o hudbě na základě metody tonální a v praktických příkladech*. V Plzni: Theodor Mareš, 1930.

BARTOVSKÝ, Josef. *Základy hudební harmonie*. 4. vydání. V Plzni: Theodor Mareš, 1945.

BARTOVSKÝ, Josef. *Zpěvu dar všech srdcí vroucích: kniha metodiky a praxe při vyučování zpěvu*. V Plzni: nákladem Theodora Mareše, 1941.

BLECHOVÁ, Marie. *Josef Bartovský – životopisná studie. Sv. č. 1.* Plzeň: Literární umělecký klub v Plzni, 1934, s. 17.

FIALA, Jaroslav. *Západočeská vlastivěda. Sv. 3, Hudba.* Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-122-9.

FOCH, Václav. *Bibliografický katalog Československé republiky.* Praha: Národní a univerzitní knihovna, 1946.

KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele.* Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962.

MIKODA, Bořivoj. *Plzeňští skladatelé v soudobém vývoji hudební tvorby.* Plzeň: Krajské nakladatelství, 1956.

ŠPELDA, Antonín. *Hudební místopis Plzeňska.* Plzeň: Krajský pedagogický ústav, 1969.

ŠPELDA, Antonín. *Plzeň: Průvodce hudební Plzní.* Plzeň: Krajský výbor Svazu zaměstnanců škol, vědy, umění a tisku, 1960.

Periodika, články

BÍLEK, František. *Český směr: deník Československé strany národně socialistické na českém západě*, č. 237, 1927.

JANEČEK, Miloslav. *Věrný svému rodnému kraji. Plzeňský deník*, č. 48, 1994.

Kandidátní listina. *Český deník*, č. 271, 1935.

VRŠECKÝ, Josef. *Rozloučení se skladatelem J. Bartovským. Pravda: List Československé komunistické strany – odbočka Plzeň*, č. 280, 1964.

VRŠECKÝ, Josef. *Zapomenutý skladatel, Plzeňský deník*, č. 48, 1994.

Vyznamenání zasloužilých a vzorných učitelů Plzeňského kraje. Pravda: List Československé komunistické strany – odbočka Plzeň, č. 25, 1956.

Zemřel skladatel profesor J. Bartovský. Pravda: List Československé komunistické strany – odbočka Plzeň, č. 278, 1964.

Příspěvky ve sbornících

BOKŮVKOVÁ, Vlasta. *K písňovému odkazu Josefa Bartovského.* In: *Vokální tvorba a Rok české hudby 2004: (oblast hudební kompozice, interpretace a praktické reflexe).* Plzeň: Západočeská univerzita, 2004. ISBN 80-7043-326-4.

Elektronické zdroje

Badatelna.eu [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <http://badatelna.eu/fond/152182/>.

Badatelna.eu. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://bit.ly/3c84XDC>.

Biografický slovník. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://bit.ly/2YeiMrT>.

Encyklopedie Plzeň. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://bit.ly/3ogpCrt>.

Encyklopedie Plzeň. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://bit.ly/3pgkOiv>

Encyklopedie Wikipedie. [online]. [cit. 2021-01-25]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_Vok%C3%A1%C4%8D.

Encyklopedie Wikipedie. [online]. [cit. 2021-01-28]. Dostupné též online z:

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Rapsodie>.

Encyklopedie Wikipedie. [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné též online z:

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Regenschori>.

Encyklopedie Wikipedie. [online]. [cit. 2021-02-05]. Dostupné z:

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Stupno>.

Norbert Kubát. *Český hudební slovník osob a institucí*. [online]. [cit. 2021-01-20]. Dostupné z: <https://bit.ly/3sRQOjP>.

Our history. *McDonald's*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://bit.ly/3qNHJ9P>.

Stránky obec Břasy. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://bit.ly/39fuCIQ>.

WEIMANN, Mojmír. *Opera+* [online]. [cit. 2021-01-29]. Dostupné z:

<https://operaplus.cz/antonin-bartak-jeden-ze-slavnych-plzenske-opery/>.

Ústní prameny

Interview s Jaroslavem FIALOU, muzikologem, žákem Josefa Bartovského. Plzeň, 24. ledna 2021.

Seznam příloh

Příloha č. 1.

Seznam skladeb Josefa Bartovského podle žánru

Příloha č. 2.

Dnešní podoba rodného domu Josefa Bartovského ve Stupně.

Příloha č. 3.

Pamětní deska na rodném domě Josefa Bartovského ve Stupně.

Příloha č. 4.

Kostel sv. Vavřince ve Stupně.

Příloha č. 5.

Náčrtek mapy pracovišť Josefa Bartovského (červeně).

Příloha č. 6.

Svatební fotografie manželů Josefa a Věnceslavy Bartovských.

Příloha č. 7.

Josef Bartovský vojákem, Černá Hora (1918).

Příloha č. 8.

Josef Bartovský se svou dcerou Zdeňkou.

Příloha č. 9.

Josef Bartovský ve třicátých letech 20. století.

Příloha č. 10.

Josef Bartovský ve třicátých letech 20. století.

Příloha č. 11.

Josef Bartovský řídí orchestr pedagogického oddělení hudební školy.

Příloha č. 12

Hrob Josefa Bartovského v Dýšíně.

Textové přílohy

Příloha č. 1

Seznam skladeb Josefa Bartovského podle žánru

Balety

- Petrklíče op. 67 (1942)

Melodramy

- Vrba matička (1904)
- Dramata (1908)
- Noční cestou (1910)
- Balada blanická op. 30 (1926)
- Děti dětem (1938)
- Balada o námořníku op. 83 (1949)
- Strom života (1949)

Kantáty a sbory

- Nekonečný vesmír, smíšený sbor s průvodem klavíru (1901)
- Rodné brázdy, smíšený sbor (1905)
- Andante, smíšený sbor (1905)
- Při pluhu, smíšený sbor (1906)
- Jubilejní kantáta pro mužský sbor a klavír (1908)
- Dva dvojzpěvy pro ženské hlasy (1911)
- Večer, mužský sbor (1913)
- Říjen 1918, smíšený sbor (1919)
- Dělníkům celého světa, mužský sbor (1920)
- Tři balady pro smíšený sbor a klavír op. 10 (1920)
- Devět mužských sborů op. 11 (1922)
- Deset mužských sborů op. 22 (1923)
- Žižkův duch, kantáta pro mužský sbor op. 23b (1923)
- Píseň vítězný, mužský sbor op. 26 (1925)
- Naše píseň, kantáta pro smíšený sbor op. 23a (1926)
- Pět mužských sborů op. 33 (1930)
- Roald Amundsen, mužský sbor op. 39 (1931)
- Dva ženské sbory s průvodem harfy op. 40 (1931)
- Ritornelly pro smíšený sbor a orchestr op. 44 (1934)
- Ze západu, smíšený sbor op. 46 (1934)
- Letní slunovrat, smíšený sbor op. 46b (1934)
- Písně z Plzeňska op. 47 (1935)
- Jugoslávii, smíšený sbor op. 49 (1935)
- Máchův Máj, sóla, smíšený sbor a malý orchestr op. 50 (1936)
- Sonáta o české písni, mužský sbor op. 58 (1941)
- Smetanovo kvarteto, mužský sbor op. 64 (1941)

- Památce Karla Vokáče op. 80 (1946)
- Zpívám Ti, země, pro smíšený sbor, sóla a velký orchestr op. 81 (1948)
- Bud' práci čest, kantáta op. 23c (1951)
- Drahokamy pro ženský sbor a klavír op. 44b (1956)
- Siesta, mužský sbor, op. 64b (1956)

Komorní díla

- I. d-moll op. 1a (1912)
- II. A-dur op. 1b (1912)
- III. Es-dur op. 1c (1912)
- IV. E-moll op. 1d (1912)
- VIII. Atonální op. 28 (1930)
- Kvartet g-moll pro hoboj, klarinet, fagot a klavír op. 27 (1940)
- V. c-moll op. 18a (1944)
- VII. B-dur op. 18c (1944)
- VI. D-dur op. 18b (1945)
- IX. G-dur op. 18d (1949)
- X. F-dur op. 18e (1950)

Koncerty

- Koncert pro klavír a orchestr č. 1 op. 43 (1940)
- Koncert pro klavír a orchestr č. 4 op. 43b (1950)
- Koncert pro flétnu a orchestr op. 84 (1954)
- Koncertino pro klavír a malý orchestr (1955)
- Koncertino pro housle a malý orchestr (1955)
- Koncertino pro pozoun a malý orchestr (1957)

Klavírní skladby

- Písně o budoucím štěstí (1907)
- Motivy mládí (1907)
- Quatre morceaux (1908)
- Miniatury (1909)
- Nálady jara (1909)
- Scherzo e-moll (1910)
- Z království ticha a smíru op. 4 (1911)
- Mazurka D-dur (1914)
- Vzpomínka (1915)
- Polka (1915)
- Sonáta E-dur pro klavír (1918)
- Cartes de visite op. 16 (1921)
- Žena op. 51 (1936)
- Klavírní půlhodinka (1938)
- Malá suita (1942)
- Malá suita pro klavír (1942)

- Vánoční suita (1950)
- Šesté Vánoce op. 74a (1944)
- Z domova op. 74b (1945)

Housle a klavír

- Sonáta h-moll (1910)
- Sonatina G-dur (1911)
- Suita pro housle a klavír op. 3 (1919)
- Sonatina F-dur (1921)
- Sonatina D-dur (1921)
- Gavotta a fluriant (1926)
- Miniaturní suita op. 35 (1927)
- I. sonáta pro housle a klavír op. 68a (1942)
- II. sonáta pro housle a klavír op. 68b (1943)
- III. sonáta pro housle a klavír op. 68c (1945)
- Malá suita pro housle a klavír (1949)
- IV. Sonáta pro housle a klavír op. 68g (1954)

Operety

- Okinuko (1928)

Opery

- U zlatého slunce (1911)
- Píseň modrých hor op. 25 (1924)
- Václav z Michalovic op. 29 (1927)
- Žena v trojúhelníku op. 38 (1931)
- Neteř biskupova op. 52 (1938)
- Lopucha op. 53 (1940)

Orchestrální skladby

- Příchod jara (1904)
- Z mého mládí (1906)
- Koncertní valčíky (1906)
- Dramatický ouvertura (1907)
- Slavnostní předehra (1919)
- Serenáda D-dur op. 6 pro smyčcový orchestr (1913)
- Suita d-moll pro velký orchestr op. 8 (1913)
- Čtyři rapsodie pro velký orchestr op. 12 (1923)
- Symfionietta G-dur op. 14 (1919)
- Instruktivní suity pro smyčcový orchestr op. 34 (1931)
- Romance pro flétnu, klarinet a smyčcový orchestr op. 37 (1940)
- Intimní suita pro smyčcový orchestr op. 56 (1940)

Písně

- Vzpomínka (1902)
- Mé srdce (1905)
- Podzimní písně (1908)
- Čtyři písně pro baryton a klavír op. 5 (1919)
- Písně osamění op. 13 (1922)
- Hankovy písně op. 15 (1922)
- Na Kokotsku op. 21 (1922)
- Portugalské sonety op. 24 (1928)
- Písně letního slunovratu op. 55 (1939)
- Sedm písní op. 59 (1941)
- Šest písní op. 60 (1941)
- Sedm písní op. 61 (1941)
- Šest písní op. 62 (1941)
- Písně jarního deště op. 69 (1942)
- Proseté květy op. 70 (1943)
- Matce op. 72 (1944)
- Tři balady op. 75 (1945)
- Ve tmách op. 77 (1946)
- Hlubiny a výše op. 79 (1946)
- Památce Karla Vokáče op. 80 (1946)
- Hornické písně (1952)

Scénická hudba

- Žena a Kristus (1938)
- Adamův sen (1938)
- Život, který jsem ti dala (1941)
- Paličova dcera (1944)

Symfonické básně

- Píseň života op. 7 (1912)
- Konfiteor op. 9 (1915)
- Kacerov op. 17 (1920)
- Per aspera ad astra op. 42 (1933)
- Ex Ponto op. 57 (1940)
- Ars longa, vita brevis op. 73 (1944)

Symfonie

- I. symfonie A-dur op. 19 (1922)
- II. symfonie cis-moll op. 63 (1942)

Tria

- Trio f-moll op. 2 pro housle, violoncello a klavír (1916)

- Trio pro housle, violoncello a klavír op. 45a (1934)
- Trio pro hoboj, fagot a klavír op. 45b (1947)

Kvintety

- Sextet pro flétnu, hoboj, klavír, fagot, lesní roh a klavír op. 32 (1928)
- Smyčcový kvintet F-dur pro dvoje housle, dvě violy a violoncello op. 20 (1945)
- Klavírní kvintet h-moll op. 54b (1947)
- Kvintet pro flétnu, hoboj, klarinet, lesní roh a fagot op. 54a (1945)

Obrazové přílohy

Příloha č. 2

Dnešní podoba rodného domu Josefa Bartovského ve Stupně.²⁷⁵

Příloha č. 3

Pamětní deska na rodném domě Josefa Bartovského ve Stupně.²⁷⁶

²⁷⁵ Foto autor.

²⁷⁶ Foto autor.

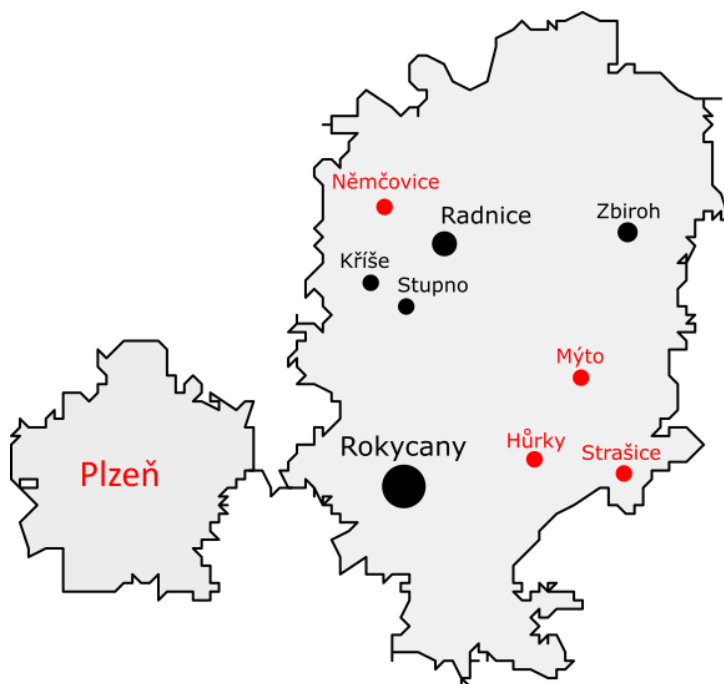
Příloha č. 4

*Kostel sv. Vavřince ve Stupně.*²⁷⁷

Příloha č. 5

*Náčrtek mapy pracovišť Josefa Bartovského (červeně).*²⁷⁸

²⁷⁷ Foto autora.

²⁷⁸ Archiv autora.

Příloha č. 6

*Svatební fotografie manželů Josefa a Věnceslavy Bartovských.*²⁷⁹

Příloha č. 7

*Josef Bartovský vojákem, Černá Hora (1918).*²⁸⁰

²⁷⁹ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34743, signatura LP 1221/50. Josef Bartovský – svatební fotografie.

²⁸⁰ Archiv města Plzně, fond Florian Josef, č. inventární 31910, signatura LP 402/39. Josef Bartovský – fotografie (1918) s věnováním.

Příloha č. 8

Josef Bartovský se svou dcerou Zdeňkou.²⁸¹

Příloha č. 9

Josef Bartovský ve třicátých letech 20. století.²⁸²

²⁸¹ Archiv města Plzně, fond Bartovský Josef, č. inventární 34760, signatura LP 1221/67. Zdenka Bartovská, dcera Josefa Bartovského v dětském věku [2/4 20. století].

²⁸² VRŠECKÝ, Josef. Zapomenutý skladatel. *Plzeňský deník*, č. 48, 1994, s. 6.

Příloha č. 10

Josef Bartovský ve třicátých letech 20. století.²⁸³

Příloha č. 11

Josef Bartovský řídí orchestr pedagogického oddělení hudební školy.²⁸⁴

²⁸³ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962.

²⁸⁴ KLENKOVÁ, Jana. *Josef Bartovský, dílo a význam regionálního skladatele*. Diplomová práce obhájená na FF UK v Praze roku 1962.

Příloha č. 12

Hrob Josefa Bartovského v Dýšíně.²⁸⁵

²⁸⁵ Foto autor.